

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตาม คำพิพากษา

ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการโอนสิทธิเรียกร้องในยุคปัจจุบันที่รูปแบบการดำเนินธุรกิจพัฒนาไปมาก บทบัญญัติของกฎหมายก็ย่อมต้องพัฒนาให้สอดคล้องเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินไปอย่างคล่องตัวขึ้น ศาลไทยยังตีความการโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษาเคร่งครัดเนื่องจากยึดตัวบทตามลายลักษณ์อักษรโดยมิได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงแห่งการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องหลังที่ศาลได้ตัดสินคดีแล้วย่อมต้องถูกต้องห้ามตามกฎหมายที่ดีความเคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 ซึ่งหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมและขยายขอบเขตให้การโอนสิทธิเรียกร้องในชั้นบังคับคดีสามารถกระทำได้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี(ลูกหนี้ตามคำพิพากษา)มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” และเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) เช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายญี่ปุ่น อันเป็นต้นแบบของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ประกอบกับการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาอันเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองกลุ่มดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติใดห้ามการโอนสิทธิเรียกร้องใน

การบังคับคดีและไม่ถือเป็นเรื่องของการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือการคัดค้านความดังเช่นที่ศาลฎีกาไทยตีความแต่อย่างใด ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้จะได้อธิบายให้เห็นแต่ละส่วนดังนี้

4.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษา

4.1.1 ปัญหาการตีความและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์การโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การโอนสิทธิเรียกร้อง หมายถึง การที่เจ้าหนี้ตกลงยินยอมโอนสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง มีผลให้ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนเจ้าหนี้คนเดิม มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เช่นเจ้าหนี้คนเดิม¹

วิธีการโอนไปซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 บัญญัติไว้ว่า

“การโอนหนี้ อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่ง การโอนหนี้ นั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกได้ แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอพอใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้รู้ลูกหนี้ นั้น ก็เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้”

หนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง คือ หนี้ที่รู้ตัวเจ้าหนี้แน่นอนการโอนต้องทำเป็นหนังสือ หนังสือโอนสิทธิเรียกร้องนั้นเพียงแต่ลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวก็สมบูรณ์²

¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้, (กรุงเทพมหานคร:นิติบรรณการ, ม.ป.ป), น.416

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6816/2537 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 บัญญัติเพียงว่าการโอนสิทธิเรียกร้องจะต้องทำเป็นหนังสือจึงจะสมบูรณ์ และการโอนนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ยินยอมด้วยในการโอนโดยได้ทำคำบอกกล่าวหรือความยินยอม

ซึ่งถือเป็นเพียงแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ไม่มีตัวบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งแต่ประการใด การทำเป็นหนังสือถือว่าเป็นแบบแห่งนิติกรรมและเป็นนิติกรรมสองฝ่ายกฎหมายบัญญัติแต่เพียงว่าไม่สมบูรณ์เท่านั้น เป็นการผ่อนผันไม่ถึงกับเป็นโมฆะ เมื่อทำเป็นหนังสือ การโอนสิทธิเรียกร้องก็สมบูรณ์ แต่การโอนจะใช้ต่อสู้ลูกหนี้หรือลูกหนี้ยินยอมเป็นหนังสือด้วย การโอนสิทธิเรียกร้องที่มาได้บอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ไม่ยินยอมด้วยนั้นไม่ทำให้การโอนไม่สมบูรณ์ยังบังคับกันได้ระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน⁴ เพียงแต่ทราบใดที่ยังไม่ได้บอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ยังไม่ยินยอมด้วยจะใช้ยันลูกหนี้และบุคคล เช่น ผู้รับโอนจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ได้ และหากลูกหนี้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เดิมลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากหนี้ ผู้รับโอนมีสิทธิเพียงไปเรียกร้องเอาจากเจ้าหนี้เดิมซึ่งเป็นคู่สัญญาของตนเท่านั้น

เป็นหนังสือ หากได้บัญญัติว่าการโอนนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนไม่เช่นนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องที่ได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนแต่ฝ่ายเดียวก็เป็นการสมบูรณ์ โจทก์ทำสัญญาจะซื้อขายห้องชุดพิพาทจากจำเลยที่ 2 ต่อมาจำเลยที่ 1 ขอซื้อห้องชุดพิพาทจากโจทก์ โจทก์ตกลงจะขายให้และมีหนังสือถึงจำเลยที่ 2 ว่าจำเลยที่ 1 จะซื้อห้องชุดพิพาทต่อจากโจทก์ ขอให้จำเลยที่ 2 ออกหนังสือรับรองจะซื้อจะขายให้แก่จำเลยที่ 1 เพื่อการกู้เงินจากธนาคาร ดังนี้ หนังสือที่โจทก์มีถึงจำเลยที่ 2 เป็นหนังสือที่โจทก์ผู้เป็นเจ้าของนี้แสดงเจตนาโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจะซื้อขายห้องชุดพิพาทที่มีต่อจำเลยที่ 2 ผู้เป็นลูกหนี้ของโจทก์ให้แก่จำเลยที่ 1 ถือได้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 ได้ทำเป็นหนังสือเป็นการสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว โจทก์ผู้เป็นเจ้าของนี้ผู้โอนจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยที่ 2 ปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายต่อไป

³ ไพจิต ปุณฺณัฐ, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6816/2537

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5466/2539 จำเลยทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินพร้อมอาคารกับการเคหะแห่งชาติ ต่อมาจำเลยตกลงขายสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวแก่โจทก์ แม้จะเป็นการตกลงเพื่อให้โจทก์เข้าไปสวมสิทธิของจำเลยที่มีอยู่ต่อการเคหะแห่งชาติในการที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมอาคารต่อไป แต่โจทก์ก็มีได้ฟ้องบังคับให้การเคหะแห่งชาติโอนที่ดินพร้อมอาคารให้แก่โจทก์อันจะต้องอยู่ในบังคับเรื่องการโอนสิทธิโดยโจทก์ฟ้องบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยเกี่ยวกับสิทธิเช่าซื้อที่ดินพร้อมอาคารของการเคหะแห่งชาติซึ่งสิทธิเช่าซื้อดังกล่าวเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่สามารถซื้อขายกันได้ ข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นการซื้อขายสิทธิแม้ไม่ทำเป็นหนังสือ แต่เมื่อได้มีการชำระหนี้เนื่องในการซื้อขายกันบ้างแล้ว ย่อมมีผลผูกพันระหว่างกัน โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องบังคับตามข้อตกลงดังกล่าวได้

เนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นการโอนเฉพาะสิทธิที่จะเรียกให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามชำระหนี้เท่านั้น หากสัญญาที่โอนสิทธิเรียกร้องมีหน้าที่ที่ผู้โอนยังต้องปฏิบัติต่ออีกฝ่ายอยู่หน้าที่นั้นไม่ได้โอนไปด้วย ผู้โอนยังต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายตนอยู่⁵

4.1.1.1 การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าซื้อ

สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ ก็เป็นสิทธิเรียกร้องชนิดหนึ่งซึ่งโอนกันได้ โดยเฉพาะผู้ประกอบการกิจการให้เช่าซื้อสามารถโอนสิทธิที่จะได้รับเงินค่าเช่าซื้อให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อประกันหนี้ หรือเพื่อโอนกิจการ แต่หน้าที่เกี่ยวกับการส่งมอบ เช่น การจดทะเบียนโอนรถที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อยังเป็นหน้าที่ของคู่สัญญาเดิมอยู่ ส่วนการโอนสิทธิเรียกร้องทางฝั่งผู้เช่าซื้อหรือการขายค่างานก็ทำได้เช่นกัน แต่มองจากผู้รับโอนต้องรับไปทั้งสิทธิที่จะได้ครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและรับโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้วยังต้องรับไปซึ่งหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ เช่น หน้าที่ชำระค่าเช่าซื้อ หน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินคือเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกัน การขายค่างานจึงเป็นการโอนไปทั้งสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาเป็นสัญญาแปลงหนี้ใหม่ต้องตกลงกันสามฝ่าย ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อ และผู้รับโอน จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญา แต่หากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องทางฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ ภายหลังผู้เช่าซื้อผิดสัญญาแล้ว จะเป็นปัญหาขัดข้องในการฟ้องร้องบังคับคดี ยิ่งในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวยังมีความสำคัญเพราะมีสถาบันการเงินหันมาประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อเพิ่มมากขึ้น เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ สถาบันการเงินก็จะโอนขายสิทธิเรียกร้องทางฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อในรูปของหนี้คดียุคคุณภาพ การบังคับชำระหนี้จะมีปัญหาหาก

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4837/2540 จำเลยที่ 1 เช่าซื้อรถยนต์จากบริษัท ง. โดยมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกันบริษัท ง. จึงเป็นลูกหนี้มีหน้าที่ส่งมอบรถยนต์ตามที่เช่าซื้อให้แก่จำเลยทั้งสอง และเป็นเจ้าหนี้ในข้อที่จะได้รับเงินค่าเช่าซื้อจากจำเลยทั้งสอง ส่วนจำเลยทั้งสองเป็นลูกหนี้มีหน้าที่ชำระค่าเช่าซื้อตามสัญญาให้แก่บริษัท และเป็นเจ้าหนี้ในข้อที่จะได้รับรถยนต์ตามที่เช่าซือนั้น เมื่อมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการรับชำระค่าเช่าซื้อ บริษัท ง. ย่อมเป็นเจ้าหนี้ในการจะได้รับชำระค่าเช่าซื้อจากจำเลยทั้งสอง ทั้งเป็นเจ้าหนี้ในการเรียกให้จำเลยทั้งสองส่งมอบรถยนต์คืนพร้อมค่าขาดประโยชน์และค่าเสียหาย สิทธิการเป็นเจ้าหนี้ของบริษัท ง. มิใช่สิทธิเฉพาะตัว ย่อมโอนให้แก่โจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคแรก เมื่อการโอนสิทธิเรียกร้องได้ทำเป็นหนังสือถูกต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 วรรคแรก โจทก์ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องย่อมบอกกล่าวการโอนไปยังจำเลยทั้งสองผู้เป็นลูกหนี้ได้ และกรณีเช่นนี้มีใช้เป็นการแปลงหนี้ใหม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 349

เป็นการบังคับสิทธิเรียกร้องตามสัญญาอันได้แก่สิทธิที่จะได้รับเงินตามสัญญาเช่าซื้อ แต่หากผู้เช่าซื้อผิดสัญญาเช่าซื้อสิทธิอันเกิดขึ้นผิดสัญญา และสัญญาผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญากับผู้เช่าซื้อแล้วได้แก่ ค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์ ผู้รับโอนสิทธิจากผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกร้องได้หรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 บัญญัติว่า

“เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ทำให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่วันที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการทำงานอันได้กระทำและเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน การที่จะชดใช้คืนท่านให้ทำได้ด้วยเงินตามควรค่าแห่งการนั้นๆ หรือถ้าในสัญญามีกำหนดว่าให้เงินตอบแทนก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่”

การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าซื้อที่น่าจะโอนไปทุกสิทธิที่เรียกร้องได้ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อ ไม่ใช่แค่สิทธิที่จะได้รับค่าเช่าซื้อหากกรณีแสดงเจตนาเช่นนั้น ดังนั้นเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้ว ผู้รับโอนก็จะรับมาทั้งสิทธิที่เกิดจากสัญญาและเกิดจากการเลิกสัญญา ซึ่งรวมถึงสิทธิกลับคืนสู่ฐานะเดิมด้วย เพราะการโอนสิทธิเรียกร้อง ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาโอนกันได้แม้เป็นสิทธิที่ยังไม่ถึงกำหนดหรือสิทธิที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนหน้าที่ที่ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องทำให้ผู้เช่าซื้อกลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้นก็ยังเป็นของผู้โอนต่อไป ส่วนผู้เช่าซื้อมีสิทธิยกข้อต่อสู้ต่อผู้ให้เช่าซื้อเดิมขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนตามบทบัญญัติเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง ฉะนั้นผู้รับโอนมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการเลิกสัญญาแม้เป็นสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ เช่น สิทธิเรียกเอาทรัพย์สินหรือเรียกราคาทรัพย์สิน

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366/2530 จำเลยได้เข้าทำสัญญาก่อสร้างอาคารและอุปกรณ์ต่างๆ กับผู้ที่ยังแล้วต่อมาในขณะที่จำเลยยังไม่ได้ลงมือก่อสร้างและยังไม่มีสิทธิรับเงินค่าก่อสร้าง จำเลยได้โอนสิทธิเรียกร้องค่าก่อสร้างที่จะพึงมีขึ้นในอนาคตให้แก่ผู้ร้อง ดังนั้นเมื่อสิทธินี้อยู่ในสภาพเปิดช่องให้โอนกันได้ การโอนสิทธิเรียกร้องที่จะมีในอนาคตย่อมกระทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303

สิทธิเรียกค่าขาดประโยชน์จากทรัพย์สิน และสิทธิเรียกค่าขาดราคา แม้ไม่ได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปด้วย ก็น่าจะบังคับเอาค่าเสียหายดังกล่าวได้ เพราะในสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินก็สามารถให้เช่าซื้อทรัพย์สินได้ หากเจ้าของทรัพย์สินยินยอม และเมื่อสัญญาเลิกกัน ก็มีสิทธิเรียกทรัพย์สิน เรียกค่าขาดประโยชน์และค่าขาดราคา จึงเห็นว่าเมื่อสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินและไม่ใช้สิทธิที่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ให้เช่าซื้อ ย่อมโอนกันได้แม้จะเป็นสิทธิเรียกร้องที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4912/2554 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืน โจทก์ในสภาพเรียบร้อยและใช้การได้ดี หากคืนไม่ได้ให้ชำระค่ารถและค่าเสียหายเป็นเงิน 360,000 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าชำระเสร็จแก่โจทก์ และขอให้ค่าเสียหายในอัตราเดือนละ 3,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืนโจทก์

จำเลยที่ 1 ให้การว่าโจทก์มิใช่เจ้าของหรือตัวแทนผู้จำหน่ายรถไถฟอร์ด รุ่น 3600 สีฟ้า หมายเลขเครื่อง 73461 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง และโจทก์ไม่มีอำนาจที่จะมอบอำนาจให้นายพิทักษ์ ฟ้องคดีแทน

จำเลยที่ 2 ให้การว่าหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ไม่ถูกต้องไม่สมบูรณ์ โจทก์มิใช่เจ้าของหรือตัวแทนผู้จำหน่ายรถไถฟอร์ด รุ่น 3600 สีฟ้า หมายเลขเครื่อง 73461 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีจึงไม่สมบูรณ์ด้วย หนังสือสัญญาค้ำประกันไม่สมบูรณ์ไม่ถูกต้อง ลายมือชื่อในช่องผู้ค้ำประกันไม่ใช่ลายมือชื่อจำเลยที่ 2 หนังสือสัญญาเช่าซื้อก็ไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ ฟ้องโจทก์คลุมเครือเรียกค่าเสียหาย ค่าขาดประโยชน์ และเรียกราคาที่เช่าซื้ออีกซ้ำซ้อนเกินความเป็นจริง ไม่นำเงินคาวนงวดแรกมาหักให้ คิดอัตราดอกเบี้ยสูงเกินกว่ากฎหมาย

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 6 พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ให้เป็นพับ

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า...ข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 6 พึงตามที่จำเลยทั้งสอง นำสืบว่า รถไถพิพาทเป็นของห้างหุ้นส่วนจำกัด ต.เกษตรยนต์ โจทก์เป็นลูกจ้างของห้างหุ้นส่วนจำกัด ต.เกษตรยนต์ และหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างฯเป็นผู้ดำเนินการให้โจทก์และจำเลยทั้งสองมาทำสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกัน ศาลฎีกาจึงเห็นว่า แม้โจทก์มิใช่เจ้าของรถไถพิพาท แต่โจทก์กับจำเลยทั้งสอง เข้าทำสัญญาเช่าซื้อและค้ำประกันโดยความยินยอมของห้างหุ้นส่วนจำกัด ต.เกษตรยนต์ เจ้าของรถไถพิพาทจึงไม่ฝ่าฝืนอำนาจของเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อกรณีเช่นนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 ได้บัญญัติไว้ว่า การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ การที่โจทก์กับจำเลยทั้งสอง มาตกลงทำสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันโดยมิได้ฝ่าฝืนอำนาจของเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ แม้โจทก์ที่เป็นฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อจะไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้ออันเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติมาตรา 532 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 5 เช่าซื้อ ที่กำหนดให้เจ้าของทรัพย์สินเท่านั้นจึงจะเป็นผู้ให้เช่าซื้อได้ แต่กรณีนี้มีลักษณะพิเศษโดยเจ้าของทรัพย์สินให้ความยินยอม ทำให้ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และมาตรา 532 ก็มีใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้สัญญาเช่าซื้อจะแตกต่างจากบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 572 แต่ก็เป็นสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อที่มิใช่เจ้าของทรัพย์สินได้รับความยินยอมของเจ้าของทรัพย์สินให้นำทรัพย์สินออกให้เช่าซื้อได้จึงไม่เป็นโมฆะมีผลผูกพันคู่กรณี ที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 6 วินิจฉัยว่า เมื่อโจทก์มิใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อจึงไม่มีอำนาจฟ้อง พิพากษายกฟ้อง โจทก์นั้น ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา และกรณีนี้เป็นการวินิจฉัยข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 247 เมื่อจำเลยทั้งสอง ต้องผูกพันตามสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกัน จำเลยที่ 1 จึงต้องคืนรถไถพิพาทแก่โจทก์ หากคืนไม่ได้ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันชำระราคารถไถพิพาทพร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์จำนวน

300,000 บาท เท่ากับราคาค่าเช่าซื้อที่ยังขาดอยู่ ส่วนค่าขาดประโยชน์นั้น เห็นว่า ศาลกำหนดราคาการใช้แทนแก่โจทก์เป็นจำนวนพอสมควรแล้ว จึงไม่กำหนดค่าขาดประโยชน์ให้อีก

พิพากษากลับ ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันส่งมอบรถไถพิพาทคืนโจทก์ในสภาพเรียบร้อยใช้การได้ดี หากคืนไม่ได้ให้ชำระราคาแก่โจทก์จำนวน 300,000 บาท พร้อมทั้งดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสามศาลให้เป็นพับ

อย่างไรก็ตาม สิทธิอันเกิดจากการผิดสัญญาเช่าซื้อ และสัญญาผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญากับผู้เช่าซื้อแล้วได้แก่ ค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์ นั้น หากยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้มีสิทธิในการได้รับชำระค่าเช่าซื้อหรือค่าเสียหาย ค่าขาดประโยชน์ กฎหมายให้ผู้มีสิทธิดังกล่าวสามารถโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ดังกล่าวได้ แต่เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วผู้มีสิทธิในการได้รับชำระค่าเช่าซื้อหรือค่าเสียหาย ค่าขาดประโยชน์ซึ่งเป็นผู้ที่ชนะคดีตามคำพิพากษาไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ดังกล่าวได้อีกต่อไปเนื่องจากติดขัดในเรื่องบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี(ลูกหนี้ตามคำพิพากษา)มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่เกิดขึ้นตามคำพิพากษาจึงไม่สามารถกระทำได้ ผู้วิจัยเห็นว่าศาลได้ตีความบทบัญญัติกฎหมายเรื่องนิติวิธีมาจำกัดสิทธิกฎหมายสารบัญญัติซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นอย่างยิ่งซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและระบบกฎหมายจารีตประเพณีแล้วไม่มีปรากฏการนำนิติวิธีมาจำกัดสิทธิของกฎหมายสารบัญญัติเหมือนประเทศไทยเรา ดังนั้นการจำกัดสิทธิของผู้รับโอนสิทธิในหนี้ตามคำพิพากษาที่ต้องบังคับคดีได้อย่างจำกัดเฉพาะผู้ที่ชนะคดีตามคำพิพากษาเท่านั้นอันเป็นไปตามกฎหมายวิธีบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 จึงเป็นปัญหาในการรับโอนสิทธิเรียกร้องในการบังคับคดี

4.1.1.2 การโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นหลักประกันทางธุรกิจ

การหาแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ มีแนวคิดที่นำทรัพย์สินของกิจการทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์มาใช้เป็นหลักประกัน เนื่องจากข้อจำกัดของการจำนำที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำ หากผู้ประกอบการนำทรัพย์สินในกิจการเช่นสินค้า ไปจำนำก็ไม่สามารถประกอบกิจการได้ ส่วนการจำนองที่ไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนองแต่ก็จำนองได้แต่อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์บางประเภทเท่านั้น ทรัพย์สินของกิจการมีทั้งทรัพย์สินที่มีรูปร่าง และไม่มีรูปร่าง เช่น สินค้าในคลังสินค้า ทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร good will สิทธิในเครื่องหมายการค้า สิทธิเรียกร้องก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่จะนำมาเป็นหลักประกันได้ ในประเทศสหราชอาณาจักรจึงเกิดหลัก Floating Charge ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี(Common Law System) และในสหรัฐอเมริกาบัญญัติหลักการนี้ไว้ใน Uniform Commercial Code Article 9 Secure Transaction อย่างไรก็ตาม ตาม Article 9 ของ Uniform Commercial Code จำกัดสิทธิเรียกร้องที่จะนำมาเป็นหลักประกันได้เฉพาะสิทธิที่จะได้รับชำระเงิน (Right to Payment) เท่านั้น⁷

ในประเทศไทยก็มีการผลักดันที่จะให้มีกฎหมายทำนองเดียวกันออกมา โดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย และตามร่างกฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้ใช้สิทธิเรียกร้องเป็นหลักประกันได้ โดยยังคงหลักการของการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ โดยบัญญัติว่า หากมีการนำสิทธิเรียกร้องเป็นหลักประกัน ผู้รับหลักประกันจะยกสิทธิตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้แห่งสิทธิได้ต่อเมื่อได้มีหนังสือบอกกล่าวการนำสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาใช้เป็นหลักประกันไปยังลูกหนี้แห่งสิทธินั้นแล้ว⁸

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ให้ใช้สิทธิเรียกร้องทุกประเภทประกันได้เพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายสากลและสอดคล้องกับธุรกิจการเงินสมัยใหม่ เช่น สิทธิการเช่าอสังหาริมทรัพย์ สิทธิในบัญชีเงินฝากธนาคาร สิทธิในการได้รับชำระเงินค่างานเป็นงวดๆ สิทธิ

⁷ Uniform Commercial Code, Article 9, 9-102. (2)

⁸ พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 34

เรียกร้องตามสัญญาซื้อขาย เป็นต้น⁹ ถ้าสิทธิเรียกร้องที่เป็นหลักประกันถึงกำหนดชำระ ให้ถือว่า ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธินั้นเป็นหลักประกันแทนสิทธิที่เป็นหลักประกัน และให้ผู้หนี้แห่งสิทธิ นำทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธินั้นไปชำระหนี้ให้แก่ผู้ให้หลักประกัน เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น¹⁰

ดังนั้น จึงพิจารณาได้ว่า สิทธิเรียกร้องมีมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่งหากการที่กฎหมาย เปิดช่องให้สิทธิเรียกร้องสามารถโอนหรือสามารถนำไปเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้จะส่งผลให้เกิดผลกระทบในระบบเศรษฐกิจที่ต้องการความคล่องตัวสูงและสิทธิเรียกร้องสามารถสร้างมูลค่า ในทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล ปัญหาเรื่องการนำสิทธิเรียกร้องเพื่อไปเป็นหลักประกันทางธุรกิจจึง เป็นเรื่องที่สำคัญกับยุคสมัยที่ต้องการความคล่องตัวทางเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกการเงินธุรกิจ สมัยใหม่

4.1.1.3 การโอนสิทธิเรียกร้องกับการสวมสิทธิขึ้นบังคับคดี

สิทธิเรียกร้องโอนได้แม้เป็นสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3044/2545 โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าทดแทนที่ดิน เพิ่มขึ้นตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้อง โดยโจทก์และผู้ร้องได้มีหนังสือแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องให้จำเลย ทราบแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องรายนี้ย่อมสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 วรรคหนึ่ง ดังนั้น สิทธิของโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยทั้งสามตามคำพิพากษาในคดีนี้จึงตกเป็น ของผู้ร้อง โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะรับเงินตามคำพิพากษาจากจำเลยทั้งสาม การที่โจทก์ยื่นคำแถลงขอรับ เงินที่จำเลย ที่ 2 นำมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งศาลชั้นต้นได้ออกคำบังคับตามคำแถลง ของโจทก์อันเป็นการดำเนินการในชั้นบังคับตามคำพิพากษาต่างๆ ที่โจทก์สิ้นสิทธิดังกล่าวไปแล้ว เป็น การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต กรณีนี้ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและถูก

⁹ กำชัย จงจักรพันธุ์, ศาสตราจารย์ ดร. , เรื่องหนี้รู้เกี่ยวกับกฎหมายหมายหลักประกันทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีอนันต์การพิมพ์ จำกัด, ม.ป.ป), น.68.

¹⁰ กำชัย จงจักรพันธุ์, ศาสตราจารย์ ดร. , เรื่องหนี้รู้เกี่ยวกับกฎหมายหมายหลักประกันทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีอนันต์การพิมพ์ จำกัด, ม.ป.ป), น.68. หลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ... มาตรา 35

โต้แย้งสิทธิ จึงชอบที่จะร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับตามคำพิพากษาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)

จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้ สามารถตีความไปได้ว่าเมื่อสิทธิเรียกทรัพย์คืน สิทธิเรียกค่าขาดประโยชน์และค่าขาดราคา ซึ่งเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินและไม่ใช่สิทธิอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้ให้เช่าซื้อ น่าจะโอนกันได้แม้จะเป็นสิทธิเรียกร้องที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ตาม

อย่างไรก็ตามแม้ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาจะรับรองให้โอนสิทธิเรียกร้องได้แม้เป็นสิทธิเรียกร้องที่เป็นหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว แต่ยังไม่อนุญาตให้ผู้รับโอนเข้าบังคับคดีต่อจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ ยกเว้นมีบทบัญญัติของกฎหมายให้สวมสิทธิได้ เช่น พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ พระราชกำหนดการบริหารสินทรัพย์ฯ พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทยฯ หรือ กรณีการขายทรัพย์สินในคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12129/2555 บุคคลที่มีสิทธิบังคับคดีตามคำพิพากษาจะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 เมื่อผู้ร้องเป็นเพียงบุคคลภายนอกที่อ้างว่าได้รับโอนสิทธิและหน้าที่ในหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่อาจร้องขอให้บังคับคดีได้ นอกจากนี้การจะเข้าสวมสิทธิแทนคู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคดีนั้น ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายให้สวมสิทธิได้ เช่น พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ พระราชกำหนดการบริหารสินทรัพย์ฯ พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทยฯ หรือ กรณีการขายทรัพย์สินในคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ เมื่อผู้ร้องไม่ใช่บุคคลตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวที่ให้เข้าสวมสิทธิแทนโจทก์ผู้ร้องจึงไม่อาจสวมสิทธิแทนโจทก์เพื่อดำเนินการบังคับคดีแก่จำเลยในสองคดีนี้ได้

บุคคลที่มีในการบังคับคดีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ว่า ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้อง

ขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้น ได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัย และตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ตามบทบัญญัติดังกล่าวบุคคลที่มีสิทธิบังคับคดี คือ บุคคลหรือคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีที่ เรียกว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น บุคคลนั้นต้องเข้ามาเป็นคู่ความก่อนศาลมีคำพิพากษาแต่เหตุที่ ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามคำพิพากษาจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายหรือตามบท กฎหมายเฉพาะ เข้าสวมสิทธิบังคับคดีแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมาย บัญญัติรับรองไว้ อย่างไรก็ตามการเข้ามาเป็นคู่ความในคดีหลังศาลพิพากษาแล้วนอกจากตามกฎหมาย เฉพาะแล้วยังมีการเข้ามาเป็นคู่ความโดยการร้องขอขึ้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 57 (1) บัญญัติให้บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้อง สอดด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครอง หรือบังคับ ตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาหรือเมื่อตนมีสิทธิ เรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับ คดีนั้น

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวชัดเจนว่าผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นหนี้ตามคำพิพากษานั้น เป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีโดยตรง และคำร้องขอสวมสิทธิขึ้นบังคับคดีสามารถ ตีความได้ว่าเป็นคำร้องขอในชั้นบังคับคดี ซึ่งจะเป็นการตีความกฎหมายในทางที่ใช้บังคับได้ เพื่อให้ ไม่ให้เกิดช่องว่างแก่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นหนี้ตามคำพิพากษาว่าจะบังคับคดีได้ทางใด เมื่อ กฎหมายไม่ได้ห้ามการโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นหนี้ตามคำพิพากษา และยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ รับรองว่าสามารถโอนได้ ผู้รับโอนก็ควรที่จะมีสิทธิบังคับคดีเพราะถ้ามีสิทธิเรียกร้องแต่บังคับตามสิทธิ นั้นไม่ได้ก็เท่ากับไม่มีสิทธินั่นเอง ซึ่งศาลฎีกาเองก็เคยอนุญาตให้สวมสิทธิขึ้นบังคับคดี ตามประมวล กฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) ซึ่งเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ในกรณีที่เจ้าหนี้เกิดถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ซึ่ง ไม่มี บทบัญญัติให้สวมสิทธิเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนใจทักโดยตรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 711/2548 ผู้ร้องเป็นผู้เช่าประมูลซื้อทรัพย์สินในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยสิทธิเรียกร้องที่ผู้ร้องเป็นผู้ประมูลซื้อได้ รวมถึงสิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อกองทรัพย์สินของจำเลยทั้งสองในคดีนี้ด้วยและไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใคว่าผู้ร้องไม่สุจริตหรือการขายดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใดสิทธิของผู้ร้องผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายจึงควรได้รับความรับรอง ค้ำครอง และบังคับตามสิทธิดังกล่าวตาม พ.ร.บ. ล้มละลายฯ มาตรา 123 ทั้งขณะผู้ร้องยื่นคำร้องสอด จำเลยทั้งสองถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหมายเรียกจำเลยทั้งสองไปให้การเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน อันถือได้ว่าเป็นการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีล้มละลายแล้ว เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของจำเลยในคดีนี้ตกเป็นของผู้ร้องจากการขายทอดตลาดดังกล่าวแล้วผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวข้องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีล้มละลาย มีสิทธิร้องสอดขอเข้าเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57 (1) ประกอบ พ.ร.บ. ล้มละลายฯ มาตรา 153 (เดิม) โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดมาโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องก่อนแต่อย่างใด

ก.5121/2547 ผู้ร้องซื้อทรัพย์สินและรับโอนสินทรัพย์ สิทธิและหน้าที่จากบริษัทเงินทุนไทยธนกร จำกัด (มหาชน) ที่มีต่อจำเลยทั้งสองจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้ว จึงอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าดำเนินคดีแทนโจทก์ในชั้นฎีกาตามคำร้อง

แต่อย่างไรก็ตาม การโอนสิทธิเรียกร้องในการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ศาลไทยก็มีได้อนุญาตให้ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องเข้าสวมสิทธิบังคับคดีได้ทุกกรณีเว้นแต่การรับโอนจะมีกฎหมายให้สวมสิทธิได้โดยเฉพาะเท่านั้น เช่น พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทยฯ หรือ กรณีการขายทรัพย์สินในคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ โดยหากไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องการรับโอนสิทธิเรียกร้องในการบังคับคดีไว้โดยเฉพาะแล้วนั้น ศาลไทยยังคงตีความกฎหมายอย่างแคบอยู่เป็นอย่างมากโดยศาลไทยได้นำบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแพ่ง มาตรา 271 มาจำกัดสิทธิผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องเพราะเหตุที่มีใช้คู่ความที่ชนะคดีตามคำพิพากษา แนวคำพิพากษาศาลฎีกาจึงไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอนในเรื่องการรับโอนสิทธิในการบังคับคดีกับลูกหนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยซึ่งประกอบวิชาชีพทนายความก็มีประสบการณ์ในการว่าความคดีลักษณะสวมสิทธิเพื่อบังคับชำระหนี้กับลูกหนี้ในหนี้ตามคำพิพากษา และติดปัญหาในการดำเนินคดีเพราะศาลไทยไม่อนุญาตให้ผู้รับโอนหนี้ตามคำพิพากษารับโอนสิทธิเรียกร้องและไม่อนุญาตให้สวมสิทธิเข้าบังคับคดีแทนเจ้าหนี้เดิมได้หากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะให้สวมสิทธิในการบังคับคดีในหนี้ตามคำพิพากษา

ดังตัวอย่างคดีที่ผู้วิจัยประสบปัญหาทางกฎหมายเรื่องการสวมสิทธิในการบังคับคดีรายละเอียดคดี¹¹ มีดังนี้

“เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2555 ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชั่น จำกัด สาขากรุงเทพฯ ได้ทำสัญญาขายธุรกิจลูกค้ารายย่อยซึ่งเป็นกิจการบางส่วนที่สำคัญของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชั่น จำกัด สาขากรุงเทพฯ ให้แก่บริษัท บัตรกรุงศรีอยุธยา จำกัด ผู้ร้อง รวมทั้งภาระหนี้ของจำเลยในคดีนี้ให้กับผู้ร้องโดยได้รับความเห็นชอบจากธนาคารแห่งประเทศไทยในเรื่องการโอนและรับโอนกิจการบางส่วนที่สำคัญของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชั่น จำกัด สาขากรุงเทพฯ ให้แก่บริษัท บัตรกรุงศรีอยุธยา จำกัด ผลจากการซื้อขายดังกล่าว ทำให้ผู้ร้องได้มาซึ่งทรัพย์สินและสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับหนี้ทั้งปวงตลอดจนการรับชำระหนี้ การโอนสิทธิดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือสูญเสียสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกเคยมีอยู่แต่อย่างใด รายละเอียดปรากฏตามสำเนาประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย และสำเนาสัญญาซื้อขายธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทยของผู้ขายพร้อมคำแปล

อนึ่ง ในการโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดหรือบางส่วนดังกล่าว ผู้ร้องและโจทก์ในคดีนี้ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมาย

¹¹ คำสั่งศาลชั้นต้น ศาลแขวงพระนครใต้ ความแพ่ง คดีหมายเลขดำที่ ผบ. 1388/2553 คดีหมายเลขแดงที่ ผบ.1769/2553 ระหว่างธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิง คอปอเรชั่น จำกัด โจทก์ บริษัท -นายสุกฤษฎี เนืองวงศ์ จำเลย-บัตรกรุงศรีอยุธยา จำกัด ผู้ร้องสวมสิทธิ

แพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากได้รับความเห็นชอบการโอนและรับโอนกิจการจากธนาคารแห่งประเทศไทยแล้วทำให้ดำเนินการโอนและรับโอนกิจการได้ จึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องบอกกล่าวการโอนและรับโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 อีกทั้ง มาตรา 76 ได้กำหนดไว้ว่า สถาบันการเงินที่ดำเนินการตามมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ถ้ามีการฟ้องร้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้สถาบันการเงินที่ควบกันหรือที่รับโอนกิจการ แล้วแต่กรณีเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว และอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้ามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ รายละเอียดปรากฏตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ.2551

คดีนี้ศาลได้โปรดมีคำพิพากษาแล้วเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553 บัดนี้ผู้ร้องมีความประสงค์ที่จะดำเนินการบังคับคดีกับจำเลยในคดีนี้ตามคำพิพากษาของศาล อนึ่งเนื่องจากผู้ร้องได้มาซึ่งทรัพย์สินและสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับนี้ทั้งปวงตลอดจนการรับชำระหนี้ของจำเลยในคดีนี้แล้วตามสัญญาซื้อขายธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทยของผู้ขายระหว่างโจทก์เดิมกับผู้ร้อง ในคดีนี้ผู้ร้องจึงขอเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์เดิมเพื่อดำเนินคดีและใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาซื้อขายธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทยของผู้ขายดังกล่าว ผู้ร้องจึงกราบเรียนมาเพื่อขอให้ศาลได้สวนคำร้องและได้โปรดมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์เดิมได้ตามกฎหมายต่อไป” รายละเอียดคดีปรากฏตามภาคผนวก

นัดได้สวนคำร้อง วันที่ 14 พฤษภาคม 2556 ทนายผู้ร้องและเจ้าพนักงานบังคับคดีมาศาล โจทก์ จำเลย ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาศาล

ศาลชั้นต้นพิเคราะห์แล้ว คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า ผู้ร้องมีสิทธิเข้าสวมสิทธิแทนโจทก์หรือไม่ เห็นว่า บุคคลที่มีสิทธิบังคับคดีตามคำพิพากษาจะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้ร้องเป็นบุคคลภายนอกที่อ้างว่าได้รับโอนสิทธิและหน้าที่ในหนี้ตามคำพิพากษาจากโจทก์ที่มีอยู่แก่จำเลย ไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษา ไม่อาจร้องขอให้บังคับคดีได้ ทั้งการจะเข้าสวมสิทธิแทนคู่ความหรือ

บุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคดีนั้น ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายให้เข้าสวมสิทธิได้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติสถาบันการเงิน พ.ศ.2551 มาตรา 4 บัญญัติว่า “สถาบันการเงิน” หมายความว่า (1) ธนาคารพาณิชย์ (2) บริษัทเงินทุน (3) บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ผู้ร้องจึงไม่อาจเข้าสวมสิทธิแทนโจทก์ได้ จึงมีคำสั่งให้ยกคำร้อง ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นนี้ให้เป็นพับ

ผู้ร้องไม่คิดใจอุทธรณ์ต่อไป คดีจึงถึงที่สุดศาลชั้นต้น

คดีที่ผู้วิจัยซึ่งรับว่าความในคดีที่อ้างถึงข้างต้นติดขัดปัญหาในทางคดีและไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกาเพราะเป็นเจตจำนงของลูกความ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาโดยชอบด้วยกฎหมายทุกประการ ศาลชั้นต้นพิจารณาว่าผู้ร้องมิใช่คู่ความหรือบุคคลที่ชนะคดีตามคำพิพากษามา จึงไม่มีสิทธิบังคับคดีได้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ถือเป็นการตีความกฎหมายของศาลโดยเคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎหมายสารบัญญัติเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลจึงมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลประกอบข้อกฎหมายที่จำกัดสิทธิดังกล่าวซึ่งบางคดีศาลก็อนุญาตให้สวมสิทธิบังคับคดี บางคดีศาลก็ไม่อนุญาตให้สวมสิทธิบังคับคดีดังที่ได้ยกตัวอย่างคดีไว้ข้างต้น ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจึงถือเป็นปัญหาที่จะส่งผลให้การโอนสิทธิเรียกร้องในนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถกระทำได้ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องและไม่สอดคล้องกับระบบสังคมการเงินสมัยใหม่

ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาการที่ศาลไทยตีความการรับโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษาจึงยังไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอน ผู้รับโอนสิทธิในมูลหนี้ตามสิทธิเรียกร้องจึงไม่กล้ารับโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่มีคำพิพากษาแล้วเนื่องจากเหตุผลที่ศาลไทยได้ตีความจำกัดสิทธิการรับโอนหนี้เพื่อไปบังคับคดีอย่างแคบและไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำกฎหมายวิธีสบัญญัติมาจำกัดสิทธิกฎหมายสารบัญญติน่าจะเป็นปัญหาที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในระบบกฎหมายไทย โดยประการสำคัญเพื่อให้การโอนสิทธิเรียกร้องที่สามารถโอนได้โดยชอบตามกฎหมายสามารถโอนให้แก่ผู้รับโอนที่มีกำลังความสามารถในการบังคับคดีสามารถบังคับคดีได้ต่อไปได้และไม่เป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง

4.1.1.4 การโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นหนี้ด้วยคุณภาพเพื่อนำมาฟ้องร้องบังคับคดี

เมื่อผลของการโอนสิทธิเรียกร้อง คือ สิทธิของผู้โอนเคยมีอยู่อย่างไร ผู้รับโอนก็มีสิทธิอย่างนั้น แต่ยังมีปัญหากรณีโอนสิทธิเรียกร้องในรูปหนี้ด้วยคุณภาพที่ผู้รับโอนซื้อหนี้มาในราคาถูกลงมากเพื่อนำมาฟ้องร้องบังคับคดี ผู้รับโอนมีสิทธิได้รับหนี้เต็มจำนวนที่ได้รับโอนมา แต่ยังมีกรณีที่ลูกหนี้ยกข้อต่อสู้ว่าผู้รับโอนได้รับโอนหนี้มาในราคาถูกลง การบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้เต็มจำนวนหนี้จึงเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต หรือไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคนั้น ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้รับโอนรับซื้อสิทธิเรียกร้องมาในราคาถูกลงก็จริง แต่ก็ต้องรับความเสี่ยงที่จะบังคับชำระหนี้ไม่ได้เพราะรับซื้อหนี้มาเป็นล็อตหลายรายมีทั้งหนี้ที่มีความเสี่ยงสูงและความเสี่ยงต่ำ หนี้ที่รับโอนมาก็อาจบังคับได้หรือบังคับไม่ได้เลย การฟ้องบังคับชำระหนี้เต็มจำนวนจึงเป็นไปตามสิทธิที่ได้รับโอนมาไม่ใช่การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแต่อย่างใด หากรับโอนหนี้มาในราคาถูกลงแต่บังคับได้เต็มจำนวนผู้รับโอนก็ต้องนำมาเฉลี่ยกับหนี้อื่นที่รับซื้อมาแล้วไม่สามารถบังคับคดีได้ หากศาลก้าวล่วงไปพิพากษาลดจำนวนหนี้หรือดอกเบี้ยโดยให้เหตุผลว่าผู้รับโอนรับซื้อหนี้มาในราคาถูกลงเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบธุรกิจในปัจจุบัน เนื่องจากกิจการหลายกิจการตกภาระในการบังคับชำระหนี้ที่ต้องใช้กระบวนการทางศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีแก่องค์กรทางธุรกิจอื่นที่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ลดค่าใช้จ่ายและลดงานในส่วนที่ไม่ถนัด ทั้งลดภาระที่จะต้องติดตามผลการดำเนินงานของทนายความที่มารับดำเนินการทางกฎหมายให้ เป็นการแบ่งงานกันทำ ทำให้ผู้รับโอนไปดำเนินธุรกิจที่ตนถนัด โดยสภาพของหนี้เฝ้าความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาลและในชั้นบังคับคดีย่อมเพิ่มมากขึ้น การรับโอนหนี้ด้วยคุณภาพในราคาถูกลงและฟ้องร้องบังคับเต็มจำนวนก็เหมือนกับเจ้าหนี้เดิมเป็นผู้ฟ้องคดีเองโดยจ่ายค่าจ้างผู้วิจัยเห็นว่าเป็นส่วนต่างของเงินที่บังคับชำระหนี้ได้ ไม่ใช่การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแต่อย่างใด และไม่ใช่การซื้อขายความโดยส่งเสริมให้คนเป็นความกัน ที่มาของเรื่องของการซื้อขายความ คือ การส่งเสริมให้บุคคลอื่นฟ้องคดีและถือเอาประโยชน์จากการชนะคดี ซึ่งเป็นแนวคิดที่ประสงค์คุ้มครองปัจเจกชนในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวไม่ให้พิพาทกันโดยต่างอ้างสิทธิตามกฎหมาย หากเขาจะยอมโอนอ่อนผ่อนปรนให้กันได้ แต่ความสัมพันธ์ในปัจจุบันเป็นความสัมพันธ์ทางธุรกิจการนำหลักการซื้อขายความมาใช้จะไม่ถูกเรื่องถ้าหลัง และเป็นการทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพราะเป็นการลงโทษ

ลูกหนี้ที่ชำระหนี้ตามกำหนดทำลายวินัยในการชำระหนี้ โดยลูกหนี้ใช้จ่ายโดยไม่มีวินัยสร้างหนี้โดยไม่จำเป็น และขาดวินัยในการชำระหนี้เพื่อประสงค์จะให้ศาลพิพากษาลดยอดหนี้ให้

อย่างไรก็ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 613/2553 วินิจฉัยประเด็นนี้ว่าจำเลยฎีกาว่า โจทก์ประมูลซื้อหนี้มาร้อยละ 20 การที่โจทก์นำคดีมาฟ้องเรียกหนี้เป็นจำนวนเงินเต็มร้อยละ 100 รวมดอกเบี้ยตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย จึงเป็นการค้ากำไรเกินสมควร โจทก์จึงเรียกร้องเป็นจำนวนต้นเงินและดอกเบี้ยตามฟ้องไม่ได้ นั่น เห็นว่า โจทก์เป็นผู้ซื้อทรัพย์สินของบริษัทเงินทุนเอกชนกิจ จำกัด (มหาชน) โจทก์จึงเป็นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องคดีนี้โดยชอบแม้โจทก์จะซื้อมาในราคาต่ำกว่ามูลหนี้เดิม แต่โจทก์เป็นเจ้าของสิทธิเต็มจำนวนหนี้ที่ค้างชำระ โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ค้าประกันบริษัทอุตสาหกรรมไทยบรรจุภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) ชำระหนี้เต็มจำนวนที่ค้างชำระแก่บริษัทเงินทุนเอกชนกิจ จำกัด (มหาชน) จำเลยเป็นหนี้บริษัทเงินทุนเอกชนกิจ จำกัด (มหาชน) อยู่เท่าใดก็ต้องมีการชำระหนี้แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยชอบเพียงนั้น การทำสัญญาซื้อสินทรัพย์สินเชื่อบริษัทของโจทก์ทำได้เป็นการค้ากำไรเกินควรไม่ ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

ดังนั้นปัญหาเรื่องการรับซื้อหนี้มาในราคาถูกแต่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องอาจมีความเสี่ยงสูงจากการบังคับชำระหนี้เป็นเรื่องที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่นั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้จำกัดสิทธิของผู้รับโอนที่รับความเสี่ยงในการบังคับคดีและตัดสิทธิผู้รับโอนในการบังคับคดียิ่งทำให้การบังคับชำระหนี้ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้เลย เพราะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่านั้นที่จะมีสิทธิบังคับคดีได้ตามคำพิพากษา การจะโอนสิทธิเรียกร้องในการบังคับคดีต่อไปให้ผู้ที่มีกำลังความสามารถหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่าก็กระทำไม่ได้เนื่องจากการถูกกฎหมายห้ามไว้ดังกล่าว ระบบเศรษฐกิจก็จะต้องถูกทำลายลง ลูกหนี้ก็จะเพิกเฉยต่อการชำระหนี้มากขึ้นและยิ่งหาช่องทางของกฎหมายกเรื่องการห้ามโอนสิทธิเรียกร้องในการบังคับคดีด้วยแล้วยิ่งเพิกเฉยต่อการชำระหนี้ต่อไปเพราะไม่มีผู้ใดมาบีบบังคับให้ชำระหนี้ได้นอกจากเจ้าหนี้เดิมเท่านั้น

4.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการโอนสิทธิเรียกร้องสิทธิในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายพิเศษ

นอกจากการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วยังมีการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายพิเศษ ได้แก่

4.1.2.1 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ.2541

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นสมัยวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้สถาบันการเงินอยู่ได้โดยสามารถขายหนี้ด้อยคุณภาพออกไป และลดภาระของสถาบันการเงินโดยไม่ต้องเพิ่มทุน โดยให้บริษัทจำกัดที่จดทะเบียนกับธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อหรือรับจ้างบริหารหรือรับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน หรือสินทรัพย์ของสถาบันการเงินที่ถูกกระทำการดำเนินกิจการ เลิก หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการธนาคารพาณิชย์ ธุรกิจเงินทุน หรือธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ตลอดจนหลักประกันของสินทรัพย์นั้นเพื่อนำมาบริหารหรือจำหน่ายโอนต่อไป

การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายฉบับนี้ หากมอบให้เจ้าหนี้เดิมเป็นตัวแทนเรียกเก็บและรับชำระหนี้ ก็ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของลูกหนี้ที่จะขอกู้ต่อผู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากเปลี่ยนตัวแทนเรียกเก็บรับชำระหนี้ บริษัทบริหารสินทรัพย์ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะรักษาความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน และหากปล่อยเนิ่นช้าอาจเกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ของประชาชนในการโอนทรัพย์สินที่ได้รับความเห็นชอบจากธนาคารแห่งประเทศไทย การบอกกล่าวการโอนอาจกระทำโดยประกาศรายการพร้อมรายละเอียดตามสมควรในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามวัน และให้ถือว่าเป็นการบอกกล่าวการโอนตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สำหรับสิทธิเรียกร้องที่โอนไปนั้นบริษัทบริหารสินทรัพย์สามารถเรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ตามสัญญาเดิมได้ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเดิม ณ วันที่รับโอนมา แต่ถ้าสัญญาเดิมได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราลอยตัวและไม่มีฐานในการคำนวณของสถาบันการเงินเดิมให้อ้างอิงได้ ให้คำนวณอัตราดอกเบี้ยตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด และมีให้นามตรา 654 แห่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแต่จะเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดมิได้

ในกรณีที่ มีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาลให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าวและ หากศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคดีนั้น

การโอนสิทธิเรียกร้องตาม พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ.2541 มีคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1050/2546 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 6¹² บัญญัติว่าในการ โอนสินทรัพย์ของสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้าเป็นสินทรัพย์ที่มีหลักประกันอย่างอื่นที่มีใช้สิทธิจำนอง สิทธิจำนำ หรือสิทธิอันเกิดแต่การค้ำประกันให้หลักประกันนั้น ตกแก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ด้วย มาตรา 9¹³ บัญญัติว่าในการ โอนสินทรัพย์ที่เป็นสิทธิเรียกร้องจากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ หากบริษัทบริหารสินทรัพย์มอบหมายให้ผู้รับชำระหนี้เดิมเป็นตัวแทนเรียกเก็บและรับชำระหนี้ที่เกิดขึ้นการ โอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นอันชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์...เมื่อหนี้ตามคำพิพากษาคดีนี้เป็นสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของโจทก์ซึ่งเป็นสถาบันการเงิน โจทก์ย่อมสามารถโอนสินทรัพย์ที่เป็นสิทธิเรียกร้องของโจทก์ไปให้ผู้ร้องซึ่งเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ได้และผู้ร้องได้มอบหมายให้โจทก์ผู้รับชำระหนี้เดิมเป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินและรับชำระหนี้ที่เกิดขึ้น การโอนสิทธิเรียกร้องรายนี้จึงเป็นอันชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวการโอนไปยังจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นลูกหนี้ ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใดผู้ร้องย่อมเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนโจทก์ได้ ตามบทกฎหมายดังกล่าวซึ่งประกาศใช้โดยชอบแล้ว การโอนสินทรัพย์ระหว่างโจทก์กับผู้ร้องหาใช่การซื้อขายความกันดังที่จำเลยทั้งสองอ้างไม่ กรณีจึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ตกเป็นโมฆะ

¹² พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 6

¹³ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 9

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2355/2547 บริษัทบริหารสินทรัพย์กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด ผู้ร้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อการรับซื้อหรือรับโอนสินทรัพย์ด้วยคุณภาพ แตกต่างจากธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์ จำกัด (มหาชน) โจทก์ซึ่งเป็นนิติบุคคลประเภทธนาคารพาณิชย์ แม้โจทก์จะเป็นผู้ถือหุ้นของผู้ร้องเกือบทั้งหมด แต่ผู้ร้องก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากโจทก์ ซึ่งการจัดตั้งหรือการจดทะเบียนเพื่อดำเนินกิจการบริหารสินทรัพย์ล้วนแต่ได้รับอนุญาตโดยถูกต้องแล้วทั้งสิ้น การโอนหนี้ของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ด้วยคุณภาพจึงเป็นไปโดยสุจริตและชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2665/2548 การร้องขอให้บังคับคดีตาม ป.วิ.พ.มาตรา 271 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของการบังคับคดีให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี คือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี แจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว จากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ ซึ่งโจทก์ได้ปฏิบัติตามครบถ้วนตามขั้นตอนในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว แม้ในวันที่ 19 ธันวาคม 2536 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงของถอนการยึดที่ดินพิพาท และขอถอนการบังคับคดีไปแล้วก็ตาม แต่เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้เพิกถอนคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสี่โดยให้โจทก์มีอำนาจบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสี่ต่อไปและระงับการแจ้งถอนการยึดที่ดินพิพาทไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน โดยอ้างว่าโจทก์ยังไม่ได้รับเงินตามเช็คเชิรเช็คที่จำเลยทั้งสี่นำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่โจทก์ แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยกคำแถลงของโจทก์แต่โจทก์ไม่ยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวต่อศาลจนศาลฎีกาพิพากษาถึงที่สุดให้โจทก์บังคับคดีต่อไปได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีไปตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้โจทก์บังคับคดีต่อไปได้ตามคำแถลงของโจทก์ที่ยื่นไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2537 ซึ่งยังไม่พ้น 10 ปี นับถัดจากวันครบกำหนดที่จำเลยทั้งสี่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษามาขอมคือวันที่ 1 มิถุนายน 2530 โจทก์จึงมีสิทธิที่จะบังคับคดีแก่ที่ดินพิพาทได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

ผู้ร้องเป็นบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ตาม พ.ร.ก.บริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ และได้รับโอนสินทรัพย์อันเป็นสิทธิเรียกร้องอันมีต่อจำเลยทั้งสี่มาจากโจทก์ซึ่งเป็นสถาบัน

การเงินแล้ว ซึ่งการโอนสิทธิในกรณีศาลได้มีคำพิพากษาแล้วนั้น พ.ร.ก.บริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 กำหนดให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น การเข้าสวมสิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษตามสิทธิเรียกร้องแทนโจทก์ที่มีอยู่แก่จำเลยทั้งสี่ของผู้ร้องจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทั้งผู้ร้องก็ได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้นตามคำร้องให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนโจทก์การเข้าสวมสิทธิของผู้ร้องจึงชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2355/2547 บริษัทบริหารสินทรัพย์กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด ผู้ร้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อการรับซื้อหรือรับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ แตกต่างจากธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ จำกัด (มหาชน) โจทก์ซึ่งเป็นนิติบุคคลประเภทธนาคารพาณิชย์ แม้โจทก์จะเป็นผู้ถือหุ้นของผู้ร้องเกือบทั้งหมด แต่ผู้ร้องก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากโจทก์ ซึ่งการจัดตั้งหรือการจดทะเบียนเพื่อดำเนินกิจการบริหารสินทรัพย์ล้วนแต่ได้รับอนุญาตโดยถูกต้องแล้วทั้งสิ้น การโอนหนี้ของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ด้อยคุณภาพจึงเป็นไปโดยสุจริตและชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2067/2549 โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่มีต่อจำเลยซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องแล้วให้แก่ผู้ร้องซึ่งเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ.2541 มาตรา 7 ผู้ร้องยอมเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยบทบัญญัติดังกล่าว และการเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยผลของกฎหมายในกรณีนี้ไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4

ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องทั้งนี้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือหนี้ที่มีคำพิพากษาหรือคำบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้วจึงสามารถโอนให้ผู้รับโอนได้ทุกกรณีเนื่องจากมีกฎหมายพิเศษให้อำนาจในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่โอนกันได้ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 เหมือนเช่นการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไปที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้เป็นการเฉพาะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 ที่จำกัดสิทธิการโอนสิทธิเรียกร้องหนี้ที่สามารถโอนกันได้โดยกฎหมายวิธีสบัญญัติจึงเป็นปัญหาที่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามคำพิพากษาทั่วไปให้ไม่สามารถบังคับคดีได้ตามสิทธิหากไม่มีกฎหมายรับรองการโอนสิทธิเรียกร้องไว้เป็นการเฉพาะ

4.1.2.2 พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ.2544

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ.2544¹⁴ เป็นกฎหมายตั้งบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (บสท.) มีวัตถุประสงค์ในการบริหารสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินและบรรษัทบริหารสินทรัพย์ ปรับโครงสร้างหนี้และปรับโครงสร้างกิจการ ทั้งนี้ โดยการรับโอนสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินและบรรษัทบริหารสินทรัพย์ รวมตลอดทั้งสิทธิอื่นใดเหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันการชำระหนี้สำหรับสินทรัพย์ด้วยคุณภาพนั้น หรือโดยการใช้มาตรการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของประเทศ โดยให้สถาบันการเงินหรือบรรษัทบริหารสินทรัพย์ที่มีกองทุนฟื้นฟู หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจแห่งใดแห่งหนึ่งหรือรวมกันเป็นผู้ถือหุ้นเงินร้อยละห้าสิบของทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วโอนสินทรัพย์ที่จัดเป็นสินทรัพย์ด้วยคุณภาพ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 ทั้งหมดให้แก่ บสท.

สินทรัพย์ด้วยคุณภาพที่โอนให้แก่ บสท. ให้ บสท. ลงโฆษณาหรือรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์และหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อย 1 ฉบับ เป็นเวลาติดต่อกันหรือจะบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้แต่ละรายก็ได้ให้ถือว่าเป็นการบอกกล่าวการโอนตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว

ในคดีที่สถาบันการเงินหรือบรรษัทบริหารสินทรัพย์ฟ้องเป็นคดีต่อศาลเกี่ยวกับสินทรัพย์ด้วยคุณภาพที่ บสท. รับโอนมาตามพระราชกำหนดนี้ ให้ บสท. เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทน ในการนี้ บสท. อาจคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้ามค้านหรือคัดค้านพยานที่สืบไปแล้วได้ หากศาลมีคำพิพากษาบังคับคดีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ บสท. เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น

การโอนสิทธิเรียกร้องทั้งนี้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือหนี้ที่มีคำพิพากษาหรือคำบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้วจึงสามารถโอนให้ผู้รับโอนได้ทุกกรณีเนื่องจากมีกฎหมายพิเศษให้อำนาจในการ

¹⁴ พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 30

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 38

พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 มาตรา 41

โอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่โอนกันได้ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271

4.1.2.3 พระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540

เนื่องจากวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดปัญหาแก่ระบบสถาบันการเงิน จึงตั้ง
องค์การปฏิรูประบบสถาบันการเงินขึ้น(ปรส.) ให้สถาบันการเงินจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูสถาบันการเงิน
ที่ถูกระงับการดำเนินการตามคำสั่งของรัฐมนตรีกระทรวงการคลังลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2540
และวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2540 การดำเนินงานภายใต้การควบคุมขององค์การปฏิรูประบบสถาบัน
การเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหา และ
คุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินส่วนกรณีสถาบันการเงินที่ไม่อาจดำเนินการต่อไปได้
นั้น จำเป็นจะต้องมีมาตรการพิเศษผ่อนคลายจากกรณีทั่วไปในเรื่องการขายทรัพย์สินของสถาบัน
การเงิน เพื่อให้เกิดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน

ตามกฎหมายดังกล่าว มีการจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) มี
วัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูฐานะ และช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของบริษัท
เงินทุนหลักทรัพย์ที่ถูกระงับการดำเนินการ ตลอดจนชำระบัญชีบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินการ
ในกรณีที่บริษัทดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้บริษัทที่ถูกระงับการดำเนินการต้องเสนอ
แผนเพื่อแก้ไขฟื้นฟูฐานะต่อคณะกรรมการ ปรส. เพื่อขอความเห็นชอบ ในกรณีที่คณะกรรมการ ปรส.
เห็นว่า บริษัทได้ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูจนสามารถดำเนินการของตนเองต่อไปได้ หรือควบกิจการ
หรือโอนกิจการให้กับสถาบันการเงินอื่นตามแผนเพื่อแก้ไขฟื้นฟูแล้วให้รายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระ
ทรวงการคลัง และถ้ารัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่าควรอนุญาตให้คณะกร
รการ ปรส. มีคำสั่งให้บริษัทดังกล่าวดำเนินการต่อไปได้ และอำนาจหน้าที่ของ ปรส. เป็นอัน
สิ้นสุดลง¹⁵

¹⁵ รัชฎกมล ลิมาคุณาวุฒิ, “สรุปสาระสำคัญของพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ.2540
ศูนย์ข้อมูลศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตุลาคม 2557 ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559,
จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_122.htm

การโอนสิทธิเรียกร้องของบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ ไปยังสถาบันการเงินอื่น ให้ทำได้โดยได้ต้องบอกกล่าวการโอนตาม ไปยังลูกหนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 แต่ลูกหนี้ยังคงมีสิทธิยกข้อต่อสู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง¹⁶

การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายฉบับนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 613/2553 กองทุนรวมเกมมาแคปปีดอล เป็นโจทก์ฟ้องบริษัทเงินทุน ธ. เป็นสถาบันการเงินจึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 (2) ไม่ตกอยู่ในบังคับ ป.พ.พ.มาตรา 654 บริษัทเงินทุน ธ. จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เมื่อโจทก์รับโอนสิทธิเรียกร้องของบริษัทเงินทุน ธ. มาตามสัญญาขายทรัพย์สินขององค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ซึ่งรวมทั้งสิทธิเรียกร้องที่บริษัทดังกล่าวมีต่อบริษัท อ. และจำเลย แล้วโจทก์ใช้สิทธิของบริษัทเงินทุน ธ. ฟ้องขอให้ศาลบังคับจำเลยชำระหนี้ตามสัญญาจำประกัน โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แม้โจทก์มิได้เป็นสถาบันการเงินก็ตาม

ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องทั้งนี้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือหนี้ที่มีคำพิพากษาหรือคำบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้วจึงสามารถโอนให้ผู้รับโอนได้ทุกกรณีเนื่องจากมีกฎหมายพิเศษให้อำนาจในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่โอนกันได้ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 เหมือนเช่นการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไปที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้เป็นการเฉพาะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 ที่จำกัดสิทธิการโอนสิทธิเรียกร้องหนี้ที่สามารถโอนกันได้โดยกฎหมายวิธีสบัญญัติจึงเป็นปัญหาที่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามคำพิพากษาทั่วไปให้ไม่สามารถบังคับคดีได้ตามสิทธิเช่นกัน

4.1.3 วิเคราะห์การโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

สภาพแห่งสิทธิในกฎหมายแพ่ง แยกออกเป็น 1.สิทธิในทางทรัพย์สิน 2.สิทธิทางครอบครัว 3.สิทธิของบุคคล ในบทวิเคราะห์นี้จะวิเคราะห์ถึงสิทธิในทางทรัพย์สินหรือหนี้ที่เกิดจากสัญญา

¹⁶ พระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน มาตรา 27

ประนีประนอมยอมความกันที่ศาลนั้นเป็นหนี้กันได้แก่ หนี้ให้กระทำการ หนี้งดกระทำการ หนี้เงินที่ต้องชำระตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้วิจัยเห็นว่าหากหนี้ที่ถือเป็นทรัพย์สินมิใช่เป็นเรื่องเฉพาะตัวโดยแท้หรือเป็นเรื่องที่ขัดกับเจตนาของผู้โอนและลูกหนี้อื่นได้แสดงเจตนาไว้หนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความก็สามารถโอนให้แก่ผู้รับโอนได้เช่นกัน มิใช่เมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว เกิดสิทธิเรียกร้องแล้วเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ก็ไม่สามารถบังคับคดีได้หากผู้โอนสิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความหมดกำลังความสามารถที่จะบังคับคดีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือทายาทผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจากกองมรดกของผู้ตายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ไม่มีกำลังความสามารถในการยึดทรัพย์บังคับคดีหรือติดตามหนี้จากลูกหนี้ได้

สิทธิในทางทรัพย์สินที่อาจแยกออกมาได้สองส่วนคือ ทรัพย์สินสิทธิ(real right)และบุคคลสิทธิ(Personal Right) ในส่วนของหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความถือเป็นบุคคลสิทธิ(Personal Right) ที่แยกออกเป็น สิทธิทางหนี้ และ สิทธิเรียกร้อง

สิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งอาญแบ่งลักษณะการบังคับใช้กับบุคคลอื่นได้ ดังนี้

(1) สิทธิต่อบุคคลทั่วไป(Jus in Rem) ได้แก่ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เราเรียกกันว่าทรัพย์สินส่วนคำว่าสิทธิเด็ดขาด นี้ปรากฏในกฎหมายเยอรมัน(absolute right) หมายความว่าสิทธิที่คนทั่วไปทุกคนมีหน้าที่เคารพสิทธิ

(2) สิทธิที่ใช้เฉพาะตัวบุคคล หรือ บุคคลสิทธิ(Jus in Personam) หรือกฎหมายหมายเยอรมันเรียกว่า(Relative Right) คือ เป็นสิทธิเฉพาะตัวกับคู่กรณีเท่านั้น ใช้กับบุคคลภายนอกไม่ได้ เช่น สิทธิในหนี้

กรณีสัญญาที่ทำขึ้นยอมเกิดบุคคลสิทธิระหว่างคู่สัญญาแต่สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมันอาจจะใช้ยันบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่สัญญาได้ อันได้แก่

(1) การรับช่วงสิทธิ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียบางฐานะเข้าชำระหนี้แทนรับช่วงสิทธิเจ้าหนี้มาบังคับเอากับตัวลูกหนี้ได้

(2) การโอนสิทธิเรียกร้อง โดยการโอนสิทธิเรียกร้องของตนเองให้กับบุคคลอื่นตามกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้อง หมายความว่าผู้รับโอนได้กลายมาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่หากมีการโอนสิทธิเรียกร้องกันถูกต้องตามกฎหมาย

(3) การแปลงหนี้ใหม่ โดยมีการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ มีผลให้สัญญาเดิมระงับ เจ้าหนี้รายใหม่เข้ามาเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้รายเดิม

(4) สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก คือการทำสัญญาเพื่อให้บุคคลภายนอกสัญญาได้รับผลประโยชน์จากสัญญาโดยบุคคลภายนอกได้แสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์ในสัญญาดังกล่าว

(5) การตกทอดโดยมรดก ทายาท แม้เป็นบุคคลภายนอกแต่ก็ต้องรับภาระในหนี้หรือได้รับสิทธิที่ตกทอดมาจากมรดก

จากกรณีดังกล่าวแม้บุคคลภายนอกไม่ได้เป็นคู่สัญญาแต่สัญญาดังกล่าวนั้นก็อาจจะมีข้อยกเว้นที่สัญญาหรือสิทธิในสัญญาอาจตกทอดไปยังบุคคลอื่นได้โดยมีทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์ตามสัญญาและส่วนที่ต้องชำระหนี้ตามสัญญา ดังนั้นสัญญาจึงมีความผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้นแต่ก็ต้องอยู่ภายใต้ข้อยกเว้น 5 ประการดังกล่าวข้างต้น ในส่วนของหนี้ที่เกิดจากสัญญาประนีประนอมยอมความล้วนเป็นหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้นเพราะศาลได้พิจารณาแล้วว่าเห็นชอบด้วยกฎหมายจึงมีคำพิพากษตามยอมให้คู่ความปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องที่ใช้บังคับโดยบททั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการโอนตามกฎหมายเฉพาะซึ่งเป็นการช่วยเหลือหรือบริหารจัดการกับองค์กรทางธุรกิจที่ปัญหาในการดำเนินกิจการ หรือ เกี่ยวกับการบริหารหนี้ด้วยคุณภาพซึ่งจะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังองค์กรเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างประเทศ แม้บางกรณีอาจจะตีความโดยเคร่งครัดตามตัวบทกฎหมายก่อให้เกิดปัญหาในการขัดข้องในวิธีปฏิบัติก็ตาม เช่น การโอนสิทธิเรียกร้องในชั้นบังคับคดีกับการสวมสิทธิชั้นบังคับคดี กรณีเป็นบุคคลธรรมดาที่เป็นเจ้าหนี้ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องก็ไม่สามารถบังคับคดีได้เพราะไม่ใช่คู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แต่ถ้าเป็นนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายที่เกิดโดยเฉพาะบทบัญญัติกฎหมายกับกำหนดให้สิทธิเข้าบังคับคดีได้ซึ่งแตกต่างกับบุคคลธรรมดา หาก

ให้บุคคลธรรมดาที่มีสิทธิบังคับคดีได้เกรงว่าจะเป็นการกระทำที่เป็นซื้อขายความซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หากจะเทียบเคียงก็ไม่แตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไป ขบวนการการบังคับตามสัญญาดังกล่าวนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบันไปแล้ว

เรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องของไทยบทบัญญัติแบ่งได้เป็น บทบัญญัติที่ใช้บังคับทั่วไปอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการโอนตามกฎหมายเฉพาะ การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายเฉพาะซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือหรือบริหารจัดการกับองค์กรทางธุรกิจที่มีปัญหาในการดำเนินกิจการ หรือเกี่ยวกับการบริหารหนี้ต่อคุณภาพซึ่งจะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังองค์กรเฉพาะ เช่น บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย หรือโอนสิทธิเรียกร้องไปโดยผู้ที่มีอำนาจการจัดการทรัพย์สิน เช่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายไทย ส่วนใหญ่ยังอยู่ภายในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ซึ่งการโอนจะสมบูรณ์ต่อเมื่อทำเป็นหนังสือ และจะใช้เป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ก็ต่อเมื่อบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้เป็นหนังสือ หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือแล้ว ในการใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องแบบการโอนตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาผ่อนคลายความเคร่งครัดลงโดยตีความว่าแบบของการโอนที่ต้องทำเป็นหนังสือนั้น กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องมีลายมือชื่อของผู้โอนและผู้รับโอน ฉะนั้นมีเพียงลายมือชื่อผู้โอนเพียงฝ่ายเดียวก็ถือว่าทำเป็นหนังสือแล้ว¹⁷ และยังผ่อนคลายไปถึงขนาดว่า หากเจ้าหนี้เดิมขายสิทธิเรียกร้องให้แก่อีกบุคคลหนึ่ง ถือเป็นการซื้อขายสิทธิระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนสามารถบังคับกันได้แม้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ¹⁸ อย่างไรก็ตาม หากการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกากลับตีความเคร่งครัดว่าผู้รับโอนไม่อาจเข้าบังคับคดีแทนผู้โอนที่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นอกจากจะเป็นการโอนตามกฎหมายเฉพาะที่มีเขียนไว้ชัดแจ้งให้ผู้รับโอนเข้าสวมสิทธิชั้นบังคับคดีได้ หรือเป็นกรณีได้รับโอนโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย โดยเฉพาะการโอนสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มี

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6816/2537

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5466/2539 (ประชุมใหญ่)

บทบัญญัติรับรองให้ผู้รับโอนเข้าสวมสิทธิได้เหมือนกรณีโอนตามกฎหมายพิเศษ หากจะเทียบเคียงก็ไม่แตกต่างกับการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไป จะต่างก็แต่เพียงการโอนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงานรัฐ เหตุที่แนวคำพิพากษาฎีกาไม่ให้ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าดำเนินการบังคับคดีแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้น่าจะเกรงว่าจะมีการกระทำที่เป็นการซื้อขายความ ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ขัดความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างไรก็ตามเหตุที่การซื้อขายความเป็นเรื่องขัดความสงบเพราะไม่ต้องการให้ผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียเข้ามาขย่งส่งเสริมให้บุคคลอื่นพิพาทกันเป็นคดีในศาล โดยเฉพาะหากคู่กรณีมีความสัมพันธ์ที่ดีกันอยู่เป็นพื้นฐานแล้ว จะก่อให้เกิดความแตกแยกและไม่สงบในสังคม แต่ปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีสัญญาหลายประเภทคู่สัญญามีความสัมพันธ์กันทางธุรกิจโดยแท้ ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง มิใช่การโอนสิทธิเรียกร้องดังเช่นยุคโรมันอีกต่อไป การโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อให้บุคคลอื่นฟ้องร้องบังคับคดี จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับตามสัญญาและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการดำเนินธุรกิจไปแล้ว

ในยุคปัจจุบันรูปแบบของการดำเนินธุรกิจพัฒนาไปมาก บทบัญญัติของกฎหมายก็ย่อมต้องพัฒนาให้สอดคล้องเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินไปได้อย่างคล่องตัวยิ่งขึ้น ในบางกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายสามารถตีความให้สอดคล้องและใช้บังคับกับธุรกรรมใหม่ๆ ได้ นักกฎหมายโดยเฉพาะศาลที่เป็นผู้พิจารณาคดีจึงต้องเปิดใจกว้างในการตีความและบังคับใช้กฎหมายให้เหมาะสมและเท่าทันกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะหากจะให้ฝ่ายนิติบัญญัติบัญญัติใหม่ให้ชัดเจนนั้นอาจล่าช้าไม่ทันการ โดยเฉพาะในสถานการณ์การเมื่อไม่มีเสถียรภาพ ศาลยังต้องเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่กรณี นี่ก็สิ่งที่ศาลทำได้เพียงพิเคราะห์ถึงบริบทของกฎหมายและเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยโดยการตีความการโอนสิทธิเรียกร้องให้กว้างขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดของกฎหมายวิธีสบัญญัติจำกัดสิทธิในการโอนสิทธิเรียกร้องในนี้ตามคำพิพากษาอยู่

เมื่อมีปัญหาหรือข้อจำกัดของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องการบังคับคดีบัญญัติให้เฉพาะคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) มีสิทธิในการบังคับคดีได้เท่านั้นจึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบของเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันและความเปลี่ยนแปลงไป

ของสังคมที่มีรูปแบบในทางธุรกิจมากขึ้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งปัจจุบันตีความได้ว่า ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องหลังที่ศาลได้ตัดสินคดีแล้วย่อมต้องถูกต้องห้ามตามกฎหมายที่ตีความเคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 271 ซึ่งหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมและขยายขอบเขตให้การโอนสิทธิเรียกร้องในชั้นบังคับคดีสามารถกระทำได้ การบังคับคดีเพื่อให้นี้ไม่เกิดขึ้นสูญคงทำได้มากขึ้นและในวันที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่มีกำลังความสามารถในการบังคับคดีลูกหนี้ก็สามารถโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายได้โดยชอบ เศรษฐกิจของประเทศไทยก็คงดีขึ้นหากมีการแก้ไขกฎหมายในส่วนนี้อย่างเหมาะสม

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการโอนสิทธิเรียกร้องกับการห้าม

การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายลักษณะนิติกรรมด้วย และการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นมีผลทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิของผู้โอนที่จะไปเรียกร้องเอากับลูกหนี้ ซึ่งก็หมายรวมถึงการดำเนินคดีกับลูกหนี้แทนผู้โอนเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ด้วย ดังนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องบางกรณีจึงมีลักษณะเป็นการที่ผู้รับโอนและผู้โอน มีเจตนาให้เป็นการซื้อขายคดีความ เป็นลักษณะของนิติกรรมซึ่งต้องห้ามตามกฎหมาย ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ

มาตรา 150 “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายก็ดีเป็นการพินวิสัยก็ดี เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม”

ตามหลักในมาตรานี้แบ่งการกระทำเท่าที่ต้องห้าม¹⁹ ตามกฎหมายแบ่งออกได้เป็นประเภทคือ

1. การกระทำนิติกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย
2. การกระทำนิติกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เป็นการพินวิสัย

¹⁹ ศักดิ์ สนองชาติ , คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป), น. 21-22.

3. การกระทำนิติกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

วัตถุประสงค์ของนิติกรรม คือ จุดประสงค์หรือความมุ่งหมายในการทำนิติกรรมนั่นเอง นิติกรรมทุกประเภทไม่ว่าเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวหรือนิติกรรมหลายฝ่ายหากไม่มีวัตถุประสงค์ย่อมไม่เป็นนิติกรรม เกี่ยวกับการขายความนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้โดยเฉพาะหรือชัดแจ้ง และการขายความนั้นไม่ใช่การที่จะพ้นวิสัยที่จะกระทำตามนิติกรรมนั้นเช่นกัน การขายความจึงไม่ใช่ลักษณะของการกระทำที่ต้องห้ามตามกฎหมายในข้อ 1 และข้อ 2 จึงเป็นลักษณะที่ต้องห้ามเพราะขัดขวางความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตามข้อ 3 ซึ่งพอจะอธิบายลักษณะได้ดังนี้

การกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน พอจะให้ความหมายไว้ว่า คือ การกระทำใดซึ่งมีผลกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของรัฐ เศรษฐกิจ ของประเทศ ความสงบสุขในสังคม และหรือความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

ส่วนศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายความว่า ธรรมเนียมประเพณีของสังคม ธรรมเนียมประเพณีนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย สิ่งซึ่งสังคมไม่ยอมรับในสมัยหนึ่งอาจกลับกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของสังคมอีกสมัยหนึ่งก็ได้ และธรรมเนียมประเพณีของสังคมในชาติหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในอีกชาติหนึ่งก็ได้ ดังนั้น การกระทำใดๆจะขัดต่อศีลธรรมหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมประเพณี สภาพของสังคม และการนับถือศาสนาของแต่ละสังคมเป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ตามความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยด้วย

ดังนั้น การกระทำใดที่มีลักษณะที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น ย่อมไม่อาจอ้างได้ว่าเป็นความพอใจของตน เพราะผลของการกระทำนั้นกระทบกระเทือนถึงประเทศชาติ และประชาชนเป็นส่วนรวม กฎหมายจึงไม่ยอมรับรองให้เกิดผลกฎหมายไม่ได้รับหรือให้คำนิยามของการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ปล่อยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดเมื่อมีข้อพิพาทมาสู่ศาล ทำให้หลักกฎหมายในเรื่องนี้ค่อนข้างกว้างเพราะขึ้นอยู่กับการตีความของศาลและอาจเปลี่ยนแปลงได้หากศาลที่วินิจฉัยคดีภายหลังไม่เห็นด้วยและวินิจฉัยไปในทางตรงกันข้าม

คำพิพากษาศาลฎีกาได้วางหลักเกี่ยวกับการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย²⁰ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไว้หลายเรื่อง เช่น วางหลักในเรื่องเกี่ยวกับการขัดขวางมิให้เป็นไปตามครรลองยุติธรรม ได้แก่ สัญญาเลิกคดีอาญาแผ่นดินโดยไม่ให้ฟ้อง ไม่ให้แจ้งความ ให้ถอนฟ้อง หรือช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความผิดหรือข้อตกลงห้ามนำคดีมาสู่ศาล ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 524/2484, 1732/2510, 2634/2516, 958/2519 เรื่องนายความเรียกค่าจ้างว่าความโดยแบ่งเอาส่วนจากทรัพย์สินในมูลพิพาท ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1160-1161/2494 และ 492/2511 และ หลักที่สำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องนี้ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางไว้คือ เรื่องการซื้อขายหรือยืมส่งเสริมให้เป็นความกัน กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 690/2492 ทำสัญญากันว่าโจทก์จ่ายเงินให้จำเลยเพื่อหาทนายฟ้องความเรื่องที่ดิน ถ้าจำเลยแพ้คดีเงินนั้นเป็นปัน ถ้าจำเลยชนะคดีจำเลยยอมโอนที่ดินที่ชนะความให้โจทก์ โดยโจทก์ต้องเลี้ยงดูจำเลยตลอดชีวิต ดังนี้ เป็นสัญญาให้ได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการเป็นความซึ่งตนไม่มีส่วนในมูลคดี เป็นการแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกัน ย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงเป็นโมฆะ โจทก์จะมาฟ้องขอให้บังคับตามสัญญาหรือเรียกเงินคืนไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1425/2492 โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการโอนที่ดินโดยอ้างว่าจำเลยหลอกลวงเจ้าของที่ดินให้ลงชื่อในใบมอบฉันทะ แล้วจำเลยไปทำการโอนที่ดินเป็นของจำเลย เจ้าของที่ดินไม่สามารถฟ้องคดีเองได้ จึงได้โอนสิทธิเรียกร้องให้โจทก์ ดังนี้ ไม่ใช่เรื่องโอนสิทธิเรียกร้อง แต่เป็นการโอนการฟ้องร้องเท่ากับเป็นการขายความยอมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงเป็นโมฆะ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 112/2515 โจทก์กำลังเป็นความอยู่กับบุคคลอื่น ต่อมาได้ทำสัญญากับจำเลยโดยจำเลยตกลงให้ประโยชน์เป็นเงินจำนวนหนึ่งแก่โจทก์ และโจทก์ยอมโอนสิทธิส่วนได้เสียทั้งปวงในคดีความนั้นให้แก่จำเลย สัญญาแห่งโจทก์จำเลยเป็นสัญญาแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็น

²⁰ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป), น. 40- 46.

ความกัน หรือนัยหนึ่งเป็นสัญญาซื้อขายความกัน ย่อมเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตกเป็นโมฆะ

มีคำพิพากษาศาลฎีกาบางเรื่องวินิจฉัยว่าไม่เป็นการซื้อขายความ กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1250/2480 โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่กัน โดยถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย แม้การโอนทำขึ้นเพื่อให้ผู้รับโอนมาฟ้องคดี เพราะผู้โอนชี้แจงมาศาลก็ดี ก็ไม่เป็นนิติกรรมที่ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนทั้ง ไม่เป็นการแสดงอำนาจลงอย่างใด การโอนย่อมใช้ได้ตามกฎหมาย

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้มีหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ว่า “ปัญหาว่าการโอนจะเป็นการสมรู้กันแสดงเจตนาลงตามมาตรา 118 หรือไม่นั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แล้วแต่ว่าคู่กรณีมีเจตนาจะโอนกันจริงหรือไม่ บางทีผลแห่งการที่ผู้โอนจะดำเนินการใช้สิทธิได้จริงหรือไม่ อาจช่วยพิสูจน์เจตนาขึ้นได้ ถ้าตามเจตนาความมุ่งหมายของเขา ผู้รับโอนจะดำเนินการฟ้องร้องใช้สิทธิที่โอนกันไปในนั้นได้อย่างจริงจัง การโอนสิทธินั้นก็คงไม่ใช่การแสดงเจตนาลง สาเหตุที่ชักจูงใจให้โอนสิทธิกันนั้นเป็นอีกส่วนหนึ่ง บางทีคู่กรณีโอนสิทธิเรียกร้องกันเพราะผู้เป็นเจ้าของเดิมไม่ต้องการไปดำเนินการฟ้องร้องคดีเอง บางทีลูกหนี้มีภูมิลำเนาอยู่ที่อื่นจะนำคดีไปฟ้องร้องที่นั่นไม่สะดวก บางทีอาจโอนให้กันโดยเสน่หา หรืออย่างอื่น เจ้าหนี้ไม่อยากจะฟ้องเอาเองในศาล เพียงเท่านั้นไม่ทำให้การที่โอนสิทธิเรียกร้องต่อกันเป็นการแสดงเจตนาลง อันที่จริงการโอนสิทธิเรียกร้องมักจะเกิดขึ้น ก็เพราะเจ้าหนี้เดิมรู้สึกว่าการที่ฟ้องร้องบังคับเอาเองไม่สะดวกดังตัวอย่างข้างต้น หากไม่แล้วก็จะไม่ได้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องเอาเอง การที่ผู้ทรงสิทธิไม่อยากจะใช้สิทธิของตนเองนั้น อาจเป็นสาเหตุให้มีเจตนาโอนสิทธิไปเสียอย่างจริงจัง เช่นเจ้าของที่ดินถูกคนรบกวนขัดสิทธิมากนัก เจ้าหนี้ไม่อยากจะไปฟ้องร้องศาล จึงโอนขายที่ดินนั้นไปเสีย ดังนี้ จะว่าการขายได้ทำขึ้นด้วยการแสดงเจตนาลงไม่ได้ฉันใดก็ควรจะเป็นอย่างเดียวกันในคดีนี้

ผู้วิจัยเห็นว่าการยุบหนี้ให้เป็นความกัน อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ควรตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 นั้น ถ้ามีลักษณะเป็นการยุบหนี้ให้เป็นความเป็นคดีพิพาทต่อกันทำให้เกิดคดีความมากเกินไป การยุบดังกล่าวก็ควรตกเป็นโมฆะ แต่การที่ผู้ทรงสิทธิไม่ประสงค์การเป็นคดีความโดยการ

ไปฟ้องร้องบังคับเอาเองนั้น ไม่ถือเป็นการผิดศีลธรรมหรือขัดต่อความสงบและการที่ประมวลแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มีบทบัญญัติว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง เป็นการรับรองอยู่ในตัวว่าจะโอนสิทธิเรียกร้องให้คนอื่นฟ้องก็ได้ เพราะผลของการโอนสิทธิเรียกร้องจะต้องเป็นเช่นนั้น ถ้าฟังแต่การที่โอนกันไปเพราะเจ้าหนี้เดิมไม่ต้องการฟ้องคดีเท่านั้นเอง จึงไม่น่าจะถือว่าเป็นสัญญาผิดกฎหมายหากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่สภาพแห่งสิทธิเปิดช่องให้โอนได้ หรือ ไม่เป็นการยุยงเหย้าให้เป็นความต่อกันอันเป็นเจตนารมณ์ของการซื้อขายความ

ปัญหาเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษาเมื่อผู้วิจัยซึ่งประกอบวิชาชีพทนายความและได้ศึกษาแล้วว่าไม่น่าจะเป็นการค้าขายความแต่อย่างใดคงเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องเนื่องจากหนี้ที่ยังไม่คำพิพากษายังสามารถโอนสิทธิเรียกร้องกันได้โดยชอบด้วยกฎหมายหากมิใช่หนี้ที่ขัดต่อกฎหมาย สภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้โอนกันได้ หรือ การที่คู่สัญญามีข้อกำหนดห้ามโอนไว้ หรือเป็นหนี้ที่เป็นหนี้เฉพาะตัว ในส่วนของความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีเมื่อพิจารณาหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายตามคำพิพากษาและการโอนสิทธิตามกฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องจึงไม่เป็นการโอนหนี้ที่เป็นการซื้อขายความแต่ประการใด การที่ผู้ทรงสิทธิตามสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งมีกำลังความสามารถในการบังคับคดีมากกว่าเจ้าหนี้เดิมรับโอนสิทธิในการบังคับคดีแทนเจ้าหนี้เดิมแต่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ห้ามผู้รับโอนหนี้ตามคำพิพากษาที่มีเจ้าหนี้หรือคู่ความที่ชนะคดีบังคับคดีจึงเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิในหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายแล้วซึ่งต้องเป็นเจ้าหนี้หรือคู่ความที่ชนะคดีนั้นเท่านั้นที่จะมีสิทธิบังคับคดีได้ส่งผลให้อาจไม่เกิดการบังคับชำระหนี้เกิดขึ้นตามกฎหมาย ปัญหาของกฎหมายในเรื่องการรับโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษาจึงเป็นปัญหาที่ทนายความผู้ให้คำปรึกษาและดำเนินการบังคับให้ตามสิทธิเรียกร้องที่รับ โอนจึงไม่สามารถดำเนินการให้แก่ลูกความที่ประกอบธุรกิจในการรับโอนสิทธิเรียกร้อง

4.3 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับการรับโอนสิทธิเรียกร้อง

การฟ้องคดีเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นก็ยังมีลักษณะเช่นเดียวกับการฟ้องคดีตามสัญญาอื่น กล่าวคือ ในคำฟ้องต้องมีการบรรยายถึงฐานะของโจทก์ ในกรณีที่โจทก์เป็นนิติบุคคลในตอนแรก

และมีการบรรยายถึงมูลเหตุที่ต้งแห่งสิทธิในการฟ้องคดีในตอนที่สอง และ บรรยายถึงความรับผิดชอบที่ จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อย่างไร เป็นตอนสุดท้าย

ดังนั้นส่วนที่สำคัญที่สุดของการบรรยายคำฟ้อง คือ มูลเหตุที่ต้งแห่งสิทธิในการฟ้องคดีของ โจทก์ ที่เกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

กรณีการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันต้องชำระโดยเฉพาะเจาะจง ก็ต้องมีการบรรยาย การ รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อของผู้โอนและมีการบอกกล่าวการโอนให้จำเลย ทราบแล้ว แต่จำเลยเพิกเฉยไม่ชำระหนี้กรณีนี้ต้องมีเอกสารคือ หนังสือโอนสิทธิเรียกร้อง และหนังสือ บอกกล่าวลูกหนี้ให้ทราบการโอนสิทธิเรียกร้อง รวมทั้งอาจต้องมีหนังสือทวงถามด้วยในกรณีที่หนี้ นั้น ผิดนัดต่อเมื่อมีการทวงถาม เอกสารเหล่านี้มักจะส่งเป็นสำเนาในชั้นยื่นฟ้องจะส่งต้นฉบับให้ชั้น สืบพยาน

ส่วนกรณีการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ก็ต้องมีการบรรยายถึงการ เป็นผู้ทรงตราสารแห่งสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย และเนื้อหาของตราสารนั้นมีรายละเอียดแห่งสิทธิ อย่างไรบ้าง รวมทั้งวันเวลาที่กำหนดในตราสารและผู้ใดเป็นผู้ออกตราสารนั้น

อำนาจในการฟ้องคดีเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น เดิมหลักของระบบกฎหมายจารีต ประเพณี(Common Law System) ผู้รับโอนจะฟ้องคดีได้แต่โดยอาศัยอำนาจของผู้โอน หรือต้องมีผู้ โอนเข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยเท่านั้น ปัจจุบันผู้รับโอนสามารถฟ้องคดีได้โดยอาศัยสิทธิของตนเอง แต่บาง คดีอาจมีการขอให้ศาลมีหมายเรียกผู้โอนเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมเพื่อสะดวกในการนำพยานเข้าสืบ หรือ ผู้รับโอนอาจฟ้องผู้โอนเป็นจำเลยร่วม เพราะแม้ผู้โอนจะโอนสิทธิเรียกร้องไปแล้วตนเองก็ยังไม่หลุด พ้นความรับผิดชอบเลย จนกว่าจะมีการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นๆ ครบถ้วนแล้ว ซึ่งต่างกับการ แปลงหนี้ การที่ผู้โอนเข้ามาในคดียอมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับโอนในการพิสูจน์สิทธิของตนที่มีอยู่เหนือ ลูกหนี้ ซึ่งเป็นจำเลยในคดีได้ชัดเจนขึ้น เพราะมีฉะนั้น ลูกหนี้นี้อาจกล่าวข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นกล่าว อ้างยันผู้รับโอน ซึ่งผู้รับโอนอาจไม่ทราบเรื่องเหล่านั้นแน่ชัด หรือลูกหนี้นี้ยกข้อต่อสู้ในเรื่องความสุจริต ของผู้รับโอนหรือ มีผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีโดยอ้างว่าตนมีสิทธิดีกว่า หรืออ้างว่าการโอนสิทธิเรียกร้อง

นั้นเป็นการฉ้อฉล เหล่านี้ก็อาศัยผู้โอนในการเป็นพยานเบิกความ หรือ นำเอกสารมาแสดงต่อศาลให้ได้ ความตามที่โจทก์ (ผู้รับโอน) กล่าวอ้าง

อนึ่ง การบรรยายคำฟ้องก็ดี การสืบพยานก็ดี ต้องแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนกรณีตามฟ้อง เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องมิใช่เป็นการกระทำการในฐานะตัวแทน ทั้งนี้ เกี่ยวกับเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 653/2514 บันทึกข้อตกลงแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างที่ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างทำขึ้นเป็นหนังสือ แม้จะมีข้อความว่าผู้รับจ้างได้ตกลงยินยอมและมอบให้ธนาคาร ก. แต่ผู้เดียวเป็นผู้รับเงินเกี่ยวกับค่าจ้างเหมาทั้งสิ้น และผู้ว่าจ้างตกลงจะจ่ายเงินจำนวนนี้ให้แก่ธนาคาร ก. โดยธนาคาร ก. ลงชื่อไว้ในบันทึกด้วย แต่เมื่อเจตนาของคู่กรณีที่ติดต่อกันเห็นได้ว่าเป็นการให้ชำระเงินโดยผ่านธนาคาร เพื่อที่ธนาคารจะได้เอาไปหักกับหนี้สินที่ผู้รับจ้างมีอยู่ต่อธนาคารก่อน และเงินค่าจ้างส่วนที่เหลือยังเป็นของผู้รับจ้างอยู่ ข้อตกลงนี้ถือเป็นการมอบให้ธนาคารรับเงินแทนผู้รับจ้าง หาใช่การโอนสิทธิเรียกร้องไม่

การสืบพยานในคดีนี้ ทำให้ศาลเห็นว่าคู่กรณีมีเจตนาชำระเงินผ่านธนาคารมิใช่โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ธนาคาร ซึ่งทำให้ธนาคารไม่อาจหลีกเลี่ยงการโอนสิทธิเรียกร้องมาใช้ได้

ส่วนในการต่อสู้คดีของจำเลยนั้น จำเลยต้องให้การโดยชัดเจนเพื่อแก้คำฟ้องของโจทก์ ซึ่งนอกจากต่อสู้เรื่องอำนาจฟ้อง ฟ้องเคลือบคลุม หนังสือโอนสิทธิเรียกร้องปลอมแล้ว ก็คงมีข้อต่อสู้ในเรื่องการบอกกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 306 และ ก็คงต้องหยิบยกเรื่องข้อต่อสู้ที่จำเลยมีต่อผู้โอนก่อนเวลาได้รับคำบอกกล่าวมีอยู่อย่างไร เช่น หนี้เดิมเกิดจากกลฉ้อฉล สำคัญผิดหรือเจตนาหลง รวมทั้งการต่อสู้ว่าหนี้เดิมระงับไปแล้ว ข้อต่อสู้เหล่านี้อาศัยหลักในมาตรา 308 ซึ่งต้องนำสืบรายละเอียดประกอบในเรื่องการยินยอมโดยอิสระหรือไม่ ส่วนในการต่อสู้เกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องตามเขาส่งย่อมต้องต่อสู้เกี่ยวกับฐานะของผู้ทรงว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ตราสารสิทธินั้นสมบูรณ์หรือไม่ และใช้บังคับได้ตามคำฟ้องของโจทก์จริงหรือไม่ อย่างไร

บางกรณีอาจมีผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีว่าการโอนสิทธิเรียกร้องให้เขาเสียเปรียบจึงขอเพิกถอนการโอนโดยฉ้อฉล ตามมาตรา 237 หรือ อาจกล่าวว่าผู้ร้องมีสิทธิดีกว่าโจทก์เพราะได้บอกกล่าวแก่จำเลยลูกหนี้ก่อนคนอื่นตามมาตรา 307

เนื่องจากมีข้อจำกัดการรับโอนมูลหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจก่อให้เกิดการเลียงกฎหมายโดยการมอบอำนาจให้ผู้รับโอนมูลหนี้ดำเนินการแทนหรือบังคับคดีแทนทั้งที่ผู้รับมอบอำนาจคือเจ้าหนี้รายใหม่อย่างแท้จริงของลูกหนี้ได้ซื้อหนี้และเสียค่าตอบแทนเพื่อมาบริหารหนี้และอาจไม่รู้โดยสุจริตว่าหนี้ตามคำพิพากษาที่รับโอนมานั้นไม่สามารถบังคับคดีได้ด้วยตนเองต้องอาศัยสิทธิของเจ้าหนี้เดิมเท่านั้นจึงเป็นปัญหากับผู้รับโอนหนี้ตามคำพิพากษาในกรณีที่สามารถบังคับคดีได้เงินมาชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้เดิมอาจใช้ช่องทางกฎหมายเรื่องวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่มีสิทธิโดยแท้จริงและก่อให้เกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไปอีก ปัญหาการรับซื้อหนี้ตามมูลหนี้ในคำพิพากษาจึงควรแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

4.4 วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในฐานะทนายความที่คำปรึกษาด้านกฎหมาย

เมื่อแนวคิดเกี่ยวกับกาชำระหนี้เปลี่ยนไปเป็นการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้นและยอมรับกันว่าสิทธิเรียกร้องนั้นย่อมโอนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 306 แล้วก็ตาม ก็ยังมีสิทธิเรียกร้องบางประเภทที่กฎหมายห้ามโอนสิทธิเรียกร้องประเภทนี้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 303 และ 304 ว่า

“ มาตรา 303 สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้

ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต”

“ มาตรา 304 สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่ ”

จากบทบัญญัติในมาตรา 303 และ 304 จะเห็นได้ว่าสิทธิเรียกร้องที่ห้ามโอนนั้นมีอยู่ 3 กรณี คือ

- 1) สิทธิเรียกร้องที่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอนกันได้
- 2) สิทธิเรียกร้องที่คู่กรณีแสดงเจตนาห้ามโอนไว้
- 3) สิทธิเรียกร้องที่ศาลสั่งยึดไม่ได้

4.4.1 สิทธิเรียกร้องที่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้โอนกันได้

สิทธิเรียกร้องที่โอนกันไม่ได้เพราะขัดกับสภาพแห่งหนี้นั่นเอง ปกติก็เป็นสิทธิเฉพาะตัว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิที่มีใช้เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยแท้ คือเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับสภาพของบุคคล หรือสถานะของบุคคลที่กฎหมายรับรองหรือกำหนดให้และสิทธิเหล่านี้ถูกล่วงละเมิด หรือไม่ได้รับการปฏิบัติและในที่สุดก็ต้องมาเรียกร้องเอาในทางหนี้ เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย เสรีภาพ ที่กฎหมายรับรองไว้ เมื่อถูกบุคคลล่วงละเมิดสิทธิเหล่านี้ ทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกาย เสรีภาพ นอกจากการชดเชยค่าเสียหายที่เขาต้องจ่ายไปเป็นทรัพย์สิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดการทำงานแล้ว ยังมีค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การต้องทนทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย การต้องกลายเป็นคนพิการ หรือหน้าเสียโฉม เช่นนี้เป็นต้น ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้เป็นสิทธิเรียกร้องเฉพาะตัว โอนกันไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 446 ว่า “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว” และความในวรรคสองได้รวมถึงค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินที่หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทาสีกรรมแก่ตนด้วยในส่วนของสิทธิที่เกี่ยวกับสถานะความสัมพันธ์ของบุคคลที่โดยสภาพแล้วโอนกันไม่ได้ เช่น สิทธิเรียกค่าทดแทนความเสียหายตามมาตรา 1440 (1) (2) ค่าทดแทนตามมาตรา 1445, 1446 ซึ่งมาตรา 1447 วรรคสอง กำหนดว่าไม่อาจโอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท นอกจากนี้สิทธิในค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือระหว่างสามีภริยา นั้น มาตรา 1598/41 ก็บัญญัติว่า จะสละหรือโอนมิได้ และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี สิทธิเรียกร้องเหล่านี้ถือ

ว่าสภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่องให้ออนกันได้ สิทธิเรียกร้องเหล่านี้ ก็เป็นไปทำนองเดียวกับสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะเข้าใช้สิทธิแทนลูกหนี้ไม่ได้นั่นเอง

สิทธิอีกประเภทหนึ่งเป็นสิทธิที่เกิดโดยสัญญาทางแพ่งธรรมดาแต่ลักษณะของสัญญานั้นมีลักษณะเฉพาะตัว เช่น สัญญาเช่า ซึ่งตัวผู้เช่าเป็นสาระสำคัญ ดังนั้นสิทธิการเช่าจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว เมื่อผู้เช่าตายสัญญาเช่าระงับ ผู้เช่าจะโอนสิทธิของตนให้แก่บุคคลภายนอกมิได้เว้นแต่จะได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น ในสัญญาเช่า (มาตรา 544) กิติ หรือสัญญาเช่าหุ้นส่วนกันซึ่งตัวหุ้นส่วนเป็นสาระสำคัญ จะชักนำบุคคลอื่นมาเช่าเป็นหุ้นส่วนโดยหุ้นส่วนคนอื่นไม่ยินยอมไม่ได้ (มาตรา 1040) นี้ รวมทั้งสิทธิอื่นๆ ทำนองเดียวกันนี้ ที่ถือว่าคุณสมบัติของบุคคลเป็นสาระสำคัญนี้จะอยู่ในความหมายของสิทธิเรียกร้องที่สภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่องให้ออนกันได้ ตามมาตรา 303 วรรคแรก หรือไม่ กรณีนี้ ศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร เห็นว่า เป็นหนี้เฉพาะตัวที่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ออนกันได้²¹ แต่ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ตามมาตรา 303 วรรคแรก นี้ คงไม่หมายความว่าถึงเรื่องที่คุณสมบัติของบุคคลเป็นสาระสำคัญ เช่น เรื่องเช่าบ้านอยู่อาศัย แม้คุณสมบัติของบุคคลจะเป็นสาระสำคัญ ถ้าผู้ให้เช่ายินยอมก็โอนกันได้ หรือเรียกเช่าหุ้นส่วน แม้จะอาศัยความไว้วางใจกันเป็นส่วนตัวก็ยังมีทางที่จะโอนสิทธิชักนำเอาคนอื่นเข้ามาได้ ถ้าได้ยินยอมตกลงไว้เช่นนั้น และท่านได้ให้ความเห็นต่อไปอีกว่า กรณีที่สภาพแห่งสิทธิเรียกร้องไม่เปิดช่องให้ออนกันได้ น่าจะเข้าใจว่าแม้ถึงว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องจะได้ยินยอมก็ยังไม่โอนกันได้ เช่น ตามมาตรา 446²² ผู้วิจัยเห็นว่า สิทธิที่เกิดโดยสัญญาเหล่านี้แม้จะเป็นกฎหมายกำหนดถึงสิทธิของคู่สัญญา เช่น สัญญาเช่าก็คิสัญญา จัดตั้งห้างหุ้นส่วนกิติ แต่ฐานะของกฎหมายในเรื่องนี้ก็มีเท่ากับสัญญาที่กำหนดไว้หากคู่กรณีมิได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่นเท่านั้น คู่กรณีสามารถที่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้เสมอถ้าไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อย แม้ในสัญญาอย่างอื่น คู่กรณีก็อาจตกลงกันห้ามโอนสิทธิ หรือให้ถือว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวได้

²¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, ม.ป.ป), น. 375.

²² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2520), น. 943.

เสมอ ดังนั้นกฎหมายที่กำหนดนี้จึงเท่ากับเป็นสัญญาข้อหนึ่งที่ผูกพันคู่กรณีเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่น่าจะถือว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องไม่ได้เพราะสภาพแห่งสิทธิ หากจะถือว่าโอนไม่ได้ก็จะเป็นเรื่องเจตนาของคู่กรณีมากกว่า คือ หากคู่กรณีไม่มีเจตนาที่จะห้ามโอนก็ย่อมยกเว้นได้เสมอ

สิทธิอีกประเภทหนึ่ง ที่น่าจะถือว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวโดยแท้ เช่น สิทธิในใบอนุญาตต่างๆ ของทางราชการก็ดี หรือสิทธิในการศึกษาเล่าเรียน เช่น มีผู้สมัครเข้าเรียนในสถาบันแห่งหนึ่ง เมื่อสะสมจำนวนหน่วยกิตได้จำนวนหนึ่งแล้ว ไม่ประสงค์จะเรียนต่อไป แต่มีเพื่อนที่ต้องการเข้ามาเรียน เช่นนี้ จะโอนสิทธิในวิชาที่สอบได้ไว้แล้วให้แก่เพื่อนที่เข้ามาเรียนดังนี้ ย่อมทำไม่ได้ เพราะการสอบได้ หรือการได้รับประกาศนียบัตรต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวโดยแท้ จึงย่อมจะโอนสิทธิกันไม่ได้ เพียงแต่สิทธิเหล่านี้ไม่น่าจะถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องในทางหนี้ แต่เป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน การจะโอนสิทธิเหล่านี้ได้หรือไม่ ย่อมเป็นไปตามกฎหมายที่ทำให้เกิดสิทธิเหล่านี้ขึ้นมา ซึ่งกฎหมายนั้นอาจกำหนดให้โอนไปได้ เพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์บางอย่างของกฎหมายนั้น ก็ย่อมทำได้ เช่น สิทธิในประธานบัตรเหมืองแร่ เป็นต้น ดังนั้น การที่สิทธิเหล่านี้โอนไม่ได้ จึงมิใช่เป็นเพราะเป็นสิทธิเรียกร้องที่สภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่องให้ ตามมาตรา 301 วรรคสองนี้

4.4.2 สิทธิเรียกร้องที่คู่กรณีแสดงเจตนาห้ามโอนไว้

สิทธิเรียกร้องในทางหนี้เป็นสิทธิที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางแพ่งระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ย่อมเป็นสิทธิของคู่กรณีที่จะตกลงกันอย่างไรก็ได้หากไม่เป็นการฝ่าฝืน ไม่ขัดความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ขัดต่อกฎหมายตามมาตรา 150 ดังนั้นคู่กรณีจึงมีสิทธิที่จะตกลงกันห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้ ซึ่งเจตนานี้ก็ย่อมบังคับกันได้ระหว่างคู่กรณีเพราะบางคนยอมเป็นหนี้บางคน แต่ไม่ยอมที่จะเป็นหนี้คนบางคนเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการตกลงนี้แม้จะผูกพันบังคับคู่กรณีได้ แต่เมื่อมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง คือผู้รับโอนโดยสุจริตแล้ว มาตรา 303 วรรคสองตอนท้าย ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองว่า “การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต” การคุ้มครองนี้เพียงแต่บุคคลภายนอกสุจริตคือไม่รู้ถึงเจตนาห้ามโอนระหว่างคู่กรณีก็พอแล้ว โดยไม่คำนึงว่าจะต้องเสียหายหรือเสียค่าตอบแทนหรือไม่ ปัญหาว่า เมื่อมีข้อตกลงห้ามโอนกัน และ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายโอนสิทธิเรียกร้องนี้ไปยังบุคคลภายนอกผู้สุจริตดังกล่าวนี้ แต่ในระหว่างเจ้าหน้าที่เดิมกับลูกหนี้ที่มีข้อตกลงกัน เมื่อมีการฝ่าฝืนข้อตกลงดังกล่าว ก็อาจต้องไปปรับพิชดใช้ค่าเสียหายกันเป็นอีกอย่างหนึ่ง

4.4.3 สิทธิเรียกร้องที่ศาลสั่งยึดไม่ได้

สิทธิเรียกร้องที่ศาลจะสั่งยึดไม่ได้ นั่นก็จะโอนกันไม่ได้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 304 ว่า “สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่”

สิทธิเรียกร้องที่ศาลจะสั่งยึดไม่ได้ หมายถึง สิทธิเรียกร้องที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ห้ามมิให้ศาลยึด เช่น สิทธิที่จะถอนทรัพย์ที่วางไว้ตามมาตรา 334 ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 334 วรรคหนึ่งว่า “สิทธิถอนทรัพย์นั้น ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดหาได้ไม่” ดังนั้นเมื่อลูกหนี้วางทรัพย์ไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์แล้ว สิทธิในการถอนทรัพย์ที่วางไว้นั้น ลูกหนี้จะโอนสิทธิเรียกร้องถอนทรัพย์นี้ให้แก่ผู้อื่นไม่ได้

นอกจากจะหมายถึงสิทธิเรียกร้องที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงดังเช่นในมาตรา 334 นี้แล้ว ก็ยังหมายถึงสิทธิเรียกร้องที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี ทั้งบัญญัติไว้โดยตรงในสิทธินั้นๆ เช่น สิทธิในค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือระหว่างสามีภรรยาที่มาตรา 1598141 บัญญัติว่า จะสละหรือโอนไม่ได้ และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี ก็แสดงว่าศาลจะสั่งยึดสิทธิเรียกร้องรื้อเหล่านี้เพื่อมาชำระหนี้ไม่ได้ สิทธิเหล่านี้จึงโอนกันไม่ได้ด้วย และยังรวมถึงสิทธิเรียกร้องที่แม้จะไม่มีบัญญัติไว้โดยตรงในสิทธินั้นๆ แต่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ได้แก่ เบี้ยเลี้ยงชีพ และรายได้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นคราวๆ เงินเดือน บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการ หรือคนงานของรัฐ และบำนาญที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ญาติของบุคคลเหล่านี้ ค่าจ้าง เงินสงเคราะห์ เงินฌาปนกิจ เป็นต้น สิทธิเรียกร้องในเงินเหล่านี้ไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี ดังนั้น สิทธิเรียกร้องในเงินเหล่านี้จึงไม่อาจโอนกันได้ด้วยวิธีการโอนสิทธิเรียกร้อง การที่ข้าราชการทำหนังสือให้บุคคลอื่นรับเงินเดือนแทน และหักใช้หนี้นั้นเป็นเพียงการมอบอำนาจให้รับเงินเดือนแทนเท่านั้นมิใช่การโอนสิทธิเรียกร้อง เพราะสิทธิเรียกร้องในเงินเดือนข้าราชการ โอนกันมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 37931/2535) และเมื่อเป็นการมอบอำนาจมิใช่เป็นการโอนสิทธิเรียกร้อง ผู้มอบอำนาจย่อมเพิกถอนการมอบอำนาจได้เสมอ

ก. ผลของการโอนสิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามโอนมิให้โอน

สิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามมิให้โอนนี้ หากมีการโอนฝ่าฝืนกฎหมายแล้ว ผลก็จะเท่ากับไม่มีการโอนเลย ดังนั้นหากผู้รับโอนไปเรียกเอาชำระหนี้จากลูกหนี้ ลูกหนี้ก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ชำระหนี้ได้ เช่น ข้าราชการทำหนังสือโอนสิทธิในเงินเดือนหรือเงินบำเหน็จบำนาญ ให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อชำระหนี้ เจ้าหน้าที่นั้นมาขอรับเงินเดือนหรือเงินบำเหน็จบำนาญ โดยอ้างว่าตนเองได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาจากตัวข้าราชการนั้น ส่วนราชการก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่จ่ายเงินเดือนแก่ผู้ที่อ้างว่ารับโอนสิทธินั้น แต่ถ้าหากลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้นได้จ่ายแก่ผู้รับโอนที่ไม่ชอบไปแล้วเจ้าหน้าที่แห่งสิทธิจะกลับมาเรียกเอาซ้ำอีกได้หรือไม่ หากเห็นว่าการโอนนั้นไม่ชอบไม่ถือเป็นการโอนแล้ว เจ้าหน้าที่แห่งสิทธิก็น่าจะยังคงมีสิทธิเช่นเดิม แต่การที่ตนโอนสิทธิให้แก่บุคคลอื่นไปแล้ว และจะกลับมาเรียกเอาจากลูกหนี้แห่งสิทธินั้นซ้ำอีกก็จะเป็นการใช้สิทธิที่ไม่สุจริต ที่ลูกหนี้แห่งสิทธิอาจยกขึ้นมาต่อสู้ได้

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าสิทธิเรียกร้องนอกจากที่ห้ามโอนดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้นย่อมโอนกันได้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องนั้นจะเป็นหนี้ตามคำพิพากษาแล้วหรือไม่ก็ตาม และกฎหมายได้กำหนดวิธีการโอน ผลแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องนี้ไว้แยกเป็น 2 กรณีตามเจ้าหน้าที่แห่งสิทธินั้น คือ 1) สิทธิเรียกร้องในหนี้ อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง และ 2) สิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง ซึ่งจะได้พิจารณาวิธีการโอน ผลแห่งการโอน ตามประเภทแห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

ข. สิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง

สิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงนั้น หมายถึง สิทธิเรียกร้องที่มีตัวเจ้าหน้าที่แห่งสิทธิที่แน่นอน ชัดเจน และลูกหนี้ก็ย่อมจะรู้ได้อยู่แล้วว่าคุณต้องชำระหนี้แก่ใคร เช่น กู้ยืมเงินเขามากก็ต้องรู้อยู่แล้วว่าต้องชำระแก่เจ้าหน้าที่ผู้ที่ตนไปกู้ยืมเขามา ไปซื้อสินค้าก็ต้องชำระราคาแก่เจ้าของผู้ขายสินค้านั้น ไปซื้อถ้วยเดียวเขากิน ก็ต้องชำระราคาแก่ผู้ขาย เป็นต้น

สิทธิเรียกร้องที่แม้ในขณะทำสัญญานั้นจะยังไม่รู้ตัวเจ้าหน้าที่แน่นอน แต่เมื่อจะต้องชำระก็สามารถรู้ตัวเจ้าหน้าที่แน่นอนได้ เช่น การทำสัญญาประกันภัยความรับผิด เช่น ที่บุคคลทั่วไปทำประกันภัยรถยนต์ว่าถ้าหากรถยนต์ที่ทำการประกันภัยไว้ ไปก่อให้เกิดความเสียหายบุคคลภายนอกที่ผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบแล้ว บริษัทประกันภัยก็จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายผู้เอาประกันภัยนั้น

ดังนั้นแม้ในขณะที่ทำสัญญา还不知道ผู้ที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนแต่เมื่อเกิดการละเมิดขึ้นก็สามารถรู้ตัวผู้ที่บริษัทประกันภัยจะต้องชำระค่าสินไหมทดแทนได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนี้ ก็ต้องถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเช่นกัน หรือสิทธิเรียกร้องที่กำหนดตัวเจ้าหนี้แห่งสิทธิไว้ตามความผูกพันหรือสถานะ เช่น สิทธิการรับเงินฉดปนกิจสงเคราะห์ ที่กำหนดให้จ่ายแก่บุตรหรือภริยา หรือบิดา มารดา ของสมาชิกนั้น ก็ต้องถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเช่นกัน

1) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการโอน

การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนั้น กฎหมายกำหนดวิธีการโอนระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนไว้ส่วนหนึ่ง และวิธีการที่จะยกขึ้นย่นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกอีกส่วนหนึ่ง แยกต่างหากจากกัน

(1.1) วิธีการโอน การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนั้น มาตรา 306 วรรคแรก บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์”

การทำเป็นหนังสือนั้น โดยหลักการตามมาตรา 9 นั้น ก็ต้องทำเป็นหนังสือกันระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน และลงลายมือชื่อด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่ศาลฎีกาเคยตัดสินว่า ถ้ามีการทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องกันแล้ว แม้ผู้โอนลงชื่อฝ่ายเดียว ผู้รับโอนไม่ได้ลงชื่อ ก็ถือได้ว่าเป็นการเพียงพอที่จะถือได้ว่าการโอนเป็นหนังสือแล้ว (ฎีกาที่ 18931251, 4139/2532) แต่ถ้าเพียงผู้โอนหรือผู้รับโอนเพียงฝ่ายเดียวมีหนังสือบอกไปยังลูกหนี้ว่าได้มีการโอนหนี้กันแล้ว เพียงเท่านั้นยังไม่ถือว่าได้มีการโอนกันเป็นหนังสือ (ฎีกาที่ 1802/2518)

ปัญหาว่า การโอนที่กฎหมายกำหนดว่า ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือไม่สมบูรณ์นั้นจะถือว่าเป็นแบบแห่งการโอนหรือไม่ นักกฎหมายฝ่ายหนึ่ง เห็นว่าการทำเป็นหนังสือนั้นเป็นแบบของการโอน ดังที่ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กล่าวว่า “ความที่บัญญัติไว้ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ชัดว่าเป็นเรื่องแบบ ซึ่งถ้าไม่ทำตามจะไม่สมบูรณ์ หรือตกเป็นโมฆะตามหลักในมาตรา 115 (ปัจจุบัน มาตรา 150) หาใช่แต่เพียงต้องการหลักฐานแห่งการฟ้องหรือไม่” และได้อธิบายให้เห็นความแตกต่างระหว่างการโอน

สิทธิเรียกร้องกับการโอนทรัพย์สิน (ซื้อขายทรัพย์สิน) ว่า “การโอนทรัพย์สินมีแต่ทรัพย์สินกับคู่สัญญาสองฝ่าย การโอนสิทธิเรียกร้องมีคู่กรณีผู้โอนกับผู้รับโอนอยู่สองฝ่าย และมีลูกหนี้เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นฝ่ายอยู่ด้วย จึงต่างกัน เฉพาะการโอนในระหว่างเจ้าหนี้ผู้โอนกับผู้รับโอนนั้นเป็นนิติกรรมสัญญาระหว่างเขาทั้งสองโดยเฉพาะลูกหนี้ไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องด้วย ลูกหนี้จะเข้ามาเกี่ยวข้องก็แต่ในการรับคำบอกกล่าวหรือยินยอมด้วยในการโอนนั้น ตามกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส การโอนระหว่างเจ้าหนี้กับผู้รับโอนสมบูรณ์โดยลำพัง แต่ตกลงกันปากเปล่า ไม่ต้องทำเป็นหนังสือเพราะเขาถือว่าการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นการขายทรัพย์สินและเมื่อไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ก็ไม่ต้องทำเป็นหนังสือ แต่กฎหมายไทยกำหนดเป็นแบบไว้ให้ต้องทำเป็นหนังสือแม้จะเป็นเรื่องระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนกันเองก็ตาม” และศาสตราจารย์ กัชร พันธุลาก ก็เห็นทำนองเดียวกันว่าเป็นแบบแห่งการโอน ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือก็ตกเป็นโมฆะ²³ และก็มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1091/2477, 272/2484, 2331/2522 วินิจฉัยว่า ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือก็ไม่มีผลแม้จะเป็นเรื่องระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนก็ตาม

ความเห็นอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การโอนที่มีได้ทำเป็นหนังสือ เป็นเพียงไม่มีผลระหว่างผู้รับโอนกับลูกหนี้เท่านั้น แต่ยังมีผลระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนอยู่ ตัวอย่างเช่น จำเลยโอนขายกิจการค้ากับเครื่องโทรศัพท์ให้แก่โจทก์ แต่กลับไม่ยอมโอนสิทธิการใช้ให้โจทก์ การโอนมิได้ทำเป็นหนังสือ จึงมีปัญหาว่าจะมีผลผูกพันกันเพียงใด โจทก์จะต้องบังคับให้จำเลยโอนโทรศัพท์ให้ได้หรือไม่ ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า โจทก์ได้ชำระค่าโอนโทรศัพท์ให้จำเลยแล้ว แม้การโอนมิได้ทำเป็นหนังสือก็บังคับกันได้ โดยเทียบเคียงว่าเป็นการซื้อขายก็เป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หาใช่สัญญาจะซื้อขายไม่ แม้ไม่ทำเป็นหนังสือก็บังคับได้ (ฎีกาที่ 536/2498) และในอีกคดีหนึ่งเป็นการโอนสิทธิการเป็นสมาชิกวงแชร์ โดยลูกแชร์คนหนึ่งโอนขายสิทธิในวงแชร์ให้แก่ผู้รับโอนและแจ้งแก่นายวงแชร์ (ลูกหนี้เมื่อมีการเปียแชร์) ทราบแล้ว แต่ผู้โอนกลับเปียแชร์ไปอีก การโอนมิได้ทำเป็นหนังสือ ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า สิทธิในการเป็นลูกวงแชร์เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่ง เพราะอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ จึงอาจซื้อขายกันได้ การซื้อขาย

²³ กัชร พันธุลาก, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร :

แชร์กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การซื้อขายจึงสมบูรณ์ ไม่อยู่ในบังคับว่าด้วยการ โอนสิทธิเรียกร้อง (ฎีกาที่ 2095/2524)

ผู้วิจัยเห็นว่า สิทธิเรียกร้องสามารถโอนด้วยการซื้อขายเหมือนกับการขายทรัพย์สินและทั่วไปและไม่ต้องทำเป็นหนังสือแล้วก็เท่ากับบทบัญญัติมาตรา 306 วรรคแรก ไม่มีผลบังคับเลย การอธิบายว่าการโอนโดยไม่ทำเป็นหนังสือนั้น สามารถบังคับได้ระหว่างคู่กรณี แต่ถ้าจะบังคับไปถึงลูกหนี้นั้นต้องทำเป็นหนังสือนั้น บทบัญญัติในมาตรา 306 วรรคแรก ได้บัญญัติเรื่องการที่จะมีผลย้อนต่อลูกหนี้ไว้อีกกรณีหนึ่งต่างหากแล้ว จึงไม่น่าจะแปลความเรื่องการโอนที่ต้องทำเป็นหนังสือว่าเป็นเรื่องของการที่จะมีผลไปถึงลูกหนี้หรือไม่ การที่กฎหมายบัญญัติเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ จึงน่าจะต้องถือว่ากฎหมายต้องการให้การโอนสิทธิเรียกร้องต่างจากการโอนทรัพย์สินอื่น จึงไม่น่าจะแปลความว่าการโอนสิทธิเรียกร้องก็เหมือนกับการขายทรัพย์สินอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการโอนสิทธิเรียกร้องที่กำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือนี้นั้น ไม่จำเป็นต้องมีถ้อยคำว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้อง หากเนื้อความในหนังสือนั้นสามารถตีความได้ว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้อง ก็ถือว่าเป็นหนังสือการโอนสิทธิเรียกร้องได้ โดยดูเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ เช่น หนังสือมอบอำนาจมีสาระสำคัญว่า ลูกหนี้มอบอำนาจให้ผู้คัดค้านรับเงินจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแทนลูกหนี้ โดยลูกหนี้จะไม่ยกเลิกเพิกถอนการมอบอำนาจนี้จนกว่าผู้คัดค้านจะได้รับเงินตามสิทธิรับเงินทั้งหมดจนครบถ้วน เนื่องจากลูกหนี้ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากผู้คัดค้านในรูปของสินเชื่อประเภทต่างๆ จึงถือได้ว่าข้อตกลงในหนังสือดังกล่าว มีลักษณะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง แม้มิได้ระบุว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดยตรง ก็สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 (ฎีกาที่ 7020/2546)

(1.2) วิธีดำเนินการเพื่อใช้สิทธิ การโอนสิทธิเรียกร้องที่ได้ทำการโอนกันเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนแล้วนั้นจะยกขึ้นยันลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกได้นั้นมาตรา 306 วรรคแรก ที่บัญญัติต่อไปว่า “อนึ่งการโอนหนี้้นั้นท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ”

บทบัญญัตินี้ หมายความว่า แม้จะมีการโอนกันระหว่างผู้โอน หรือผู้รับโอนโดยถูกต้องแล้ว หากไม่ทำตามวิธีการในส่วนนี้ ก็จะยกขึ้นยันลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกไม่ได้ ดังนั้น จะยกการโอนขึ้นยันต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกนั้น ก็จะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งคือ

1. บอกกล่าวการโอน เป็นหนังสือยังลูกหนี้ หรือ
2. ให้ลูกหนี้ทำหนังสือยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น

การที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเช่นนี้ ก็เพราะสิทธิเรียกร้องที่โอนไปนั้นเป็นสิทธิเรียกร้องที่มีต่อลูกหนี้ให้ต้องชำระหนี้ เมื่อมีการโอนสิทธิไปจากเจ้าหนี้เดิมไปเป็นเจ้าหนี้คนใหม่ หากไม่ให้ลูกหนี้ได้รู้ด้วย แล้วลูกหนี้จะไปปฏิบัติการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ที่แท้จริงได้อย่างไร ดังนั้น หากยังไม่ปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าวนี้ หากลูกหนี้ไปชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เดิม วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ทำให้พองแเง่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าวหรือก่อนได้ตกลงให้ผู้โอนให้โอน ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้” นั่นก็คือ ก่อนที่จะได้รับคำบอกกล่าว หรือได้ตกลงให้ผู้โอน ลูกหนี้ยินยอมในการโอน เมื่อยังไม่มีการทำอย่างใดอย่างหนึ่งนี้สำหรับลูกหนี้แล้วจะต้องถือว่าผู้โอนเดิมเป็นเจ้าหนี้อยู่ ลูกหนี้จึงมีสิทธิที่จะไปชำระหนี้แก่ผู้โอนเดิมแล้ว ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากหนี้ และผู้รับโอนก็จะยกข้อที่ ได้รับโอนมาแล้วมายันลูกหนี้ก็ไม่ได้ เพราะมิได้มีการบอกกล่าวหรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยนั่นเอง

ในส่วนบุคคลภายนอกนั้น อาจหมายถึงผู้อื่นที่จะยกการโอนนี้ขึ้นยันเขาเช่นกัน เช่น อาจเป็นเจ้าหนี้ของผู้โอนที่อาจจะเข้าใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้คือผู้โอนเดิม ตามหลักเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกเอาหนี้ ผู้รับโอนก็จะอ้างว่าสิทธินั้นเป็นของตนแล้วไม่ได้ เพราะยังไม่ได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยหรือเจ้าหนี้ของผู้โอนใช้สิทธิอาชัณฑ์รายนี้เสียแล้ว ผู้รับโอนก็จะยกการโอนขึ้นมายันเขาไม่ได้เช่นกัน นอกจากนี้ก็ยังคงอาจเป็นผู้รับโอนรายอื่นที่พิพาทอ้างสิทธิการโอนต่อกันตามมาตรา 307 ก็ได้

ในเรื่องการบอกกล่าวการโอนนั้น ปัญหาว่าใครจะเป็นผู้บอกกล่าวไปยังลูกหนี้ ความจริงแล้วผู้โอนนั้นอยู่ในฐานะของเจ้าหนี้ที่มีนิติสัมพันธ์กับลูกหนี้อยู่ก่อน หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้โอนคือผู้ที่ลูกหนี้รู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ ก็น่าจะเป็นผู้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้ว่าตนได้โอนสิทธิในหนี้รายนี้ให้แก่ผู้รับโอนไป

แล้ว ลูกหนี้ก็จะไม่มีความสงสัยอย่างใด ในด้านของผู้รับโอนนั้น ลูกหนี้ไม่เคยรู้จักไม่เคยมีนิติสัมพันธ์กันมาก่อน การมาแจ้งกับลูกหนี้ว่าตนได้รับโอนสิทธิในหนี้รายนี้มาจากเจ้าหนี้เดิมแล้ว ให้มาชำระหนี้กับตน ลูกหนี้ก็คงมีความกังขาว่าจะจริงดังที่เขาอ้างหรือไม่ แม้จะมีหลักฐานการโอนเป็นหนังสือ ลูกหนี้ก็อาจไม่แน่ใจได้ว่าหลักฐานนั้นจะจริงหรือเท็จ หากไม่จริงขึ้นมาแล้วลูกหนี้ไปชำระหนี้ให้ไป หนี้ก็ไม่ระงับ เงินที่ใช้ไปก็จะสูญเปล่า ลูกหนี้ก็คงต้องกลับไปถามเจ้าหนี้เดิมของตนเองอยู่ดีว่าได้มีการโอนสิทธิหรือไม่ แต่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า ผู้โอนหรือเจ้าหนี้เดิมกับบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ได้ (ฎีกาที่ 315/2494) หรือผู้รับโอนก็มีสิทธิจะบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ได้เช่นกัน (ฎีกาที่ 228/2482, 446/2495) แต่ผู้ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องเลยย่อมไม่อาจบอกกล่าวได้ (ฎีกาที่ 315/2494) ถึงจะบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ก็ไม่ถือเป็นการบอกกล่าวโดยชอบ (ฎีกาที่ 721/2473) แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ให้ความยินยอมด้วยในการโอนก็ไม่มีกรณีที่จะต้องบอกกล่าวอีกแต่อย่างใด

การบอกกล่าวหรือความยินยอมนี้กฎหมายก็กำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือ หากทำเป็นหนังสือเป็นแต่เพียงบอกด้วยวาจาหรือโทรศัพท์ไปบอกนั้น ก็ไม่มีผลเป็นคำบอกกล่าว หรือเรียกลูกหนี้มารับทราบการโอนลูกหนี้ก็ตกลงด้วยในการโอนด้วยวาจาโดยไม่ได้ทำเป็นหนังสือ ดังนั้นก็ยังไม่มีผลที่จะยกขึ้นยันลูกหนี้เท่านั้น ไม่ทำให้การโอนระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนอยู่แล้วเสียไป (ฎีกาที่ 290/2518)

การบอกกล่าว หรือความยินยอมของลูกหนี้ ในกรณีที่มิใช่ลูกหนี้หลายคน ก็ต้องบอกแก่ลูกหนี้ทุกคนจึงใช้ยันกับลูกหนี้ทุกคนได้ หากบอกแก่ลูกหนี้เพียงบางคน ก็จะใช้ยันได้เฉพาะคนที่ได้รับการบอกกล่าวเท่านั้น เช่น มีลูกหนี้และมีผู้ค้ำประกันด้วย ก็ต้องบอกกล่าวแก่ทั้งลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน หากบอกแต่ลูกหนี้ก็จะใช้ยันผู้ค้ำประกันไม่ได้ (ฎีกาที่ 689/2473)

2) ผลของการโอนสิทธิเรียกร้อง

เมื่อมีการ โอนสิทธิเรียกร้องไปก็จะมีผลต่อความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายคน ได้แก่ ผู้โอนเดิม ผู้รับโอน ลูกหนี้ ซึ่งจะได้แยกพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเหล่านั้นแยกเป็น แต่ละคู่ไปดังนี้

(2.1) ผลระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน ในระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน ย่อมมีผล 3 ประการ คือ

1) สิทธิเรียกร้องนั้นยอมโอนไปยังผู้รับโอน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้แทนที่ผู้โอนเดิมนั่นเอง ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิเท่าที่ผู้โอนเดิมมีอยู่ เช่นสิทธิเรียกร้องเดิมเป็นสิทธิเรียกร้องที่มีบุริมสิทธิ ผู้รับโอนก็ย่อมมีบุริมสิทธิในหนี้นั้นและย่อมใช้บุริมสิทธิได้เช่นเดียวกับผู้โอนเดิม ในด้านของผู้โอน เมื่อสิทธิเรียกร้องโอนไปแล้ว ผู้โอนเดิมก็สิ้นสิทธิในหนี้นั้นอีกต่อไป ไม่มีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ รวมทั้งเจ้าหนี้ของผู้โอนเดิมก็ไม่อาจใช้สิทธิในฐานะที่เป็นสิทธิเรียกร้องของผู้โอนอีกต่อไปด้วย เช่น จำเลยวางเงินประกันการรับเหมาทำการก่อสร้างแล้วโอนสิทธิการรับเงินดังกล่าวแก่ผู้ร้องก่อนแล้ว โจทก์ผู้ชนะคดีจำเลยจึงไม่อาจอายัดสิทธิดังกล่าวได้อีก (ฎีกาที่ 446/2495) จำเลยทำหนังสือโอนสิทธิในการรับเงินค่าจ้างเหมาให้แก่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้แล้ว สิทธิดังกล่าวตกเป็นของผู้ร้องแล้ว โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้อีกคนหนึ่งของจำเลย ก็ไม่มีสิทธิขออายัดอีก (ฎีกาที่ 652/2508)

สิทธิเรียกร้องที่โอนไปยังผู้รับโอนแล้วนี้ ผู้โอนจะยกเลิกการโอนโดยลำพังไม่ได้การที่ผู้โอนสิทธิเรียกร้องมีหนังสือบอกเลิกการโอนไปยังผู้รับโอนและลูกหนี้ โดยผู้รับโอนมิได้ตกลงยินยอมด้วย ย่อมไม่มีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ที่ต้องชำระแก่ผู้รับโอน (ฎีกาที่ 979/2532)

2) สิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งสิทธิเรียกร้องยอมโอนมาด้วย คือผลของการที่สิทธิเรียกร้องโอนมายังผู้รับโอนนั้น นอกจากสิทธิในหนี้ประธานจะโอนมาแล้วสิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ เช่น จำนอง จำน่า ก็ยอมโอนมาด้วย ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 305 ว่า

“เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนองหรือจำนำที่มีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี สิทธิอันเกิดแต่การค้ำประกันที่ให้ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี ย่อมตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่ง ผู้รับโอนจะใช้บุริมสิทธิใดๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องในกรณีบังคับยึดทรัพย์ หรือล้มละลายนั้นก็ได้”

หมายความว่า เมื่อสิทธิเรียกร้องนั้นโอนไป หากสิทธิเรียกร้องนั้นมีประกันแห่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการประกันด้วยบุคคล คือค้ำประกัน หรือประกันด้วยทรัพย์ได้แก่ จำน่า จำนอง สิทธิเหล่านี้ก็ตกมาได้แก่ผู้รับโอน และผู้รับโอนย่อมใช้สิทธิบังคับได้

3) สิทธิในการบังคับตามสัญญา ในการโอนสิทธิเรียกร้องนี้หากมีผลสมบูรณ์อาจไม่มีกรณีที่จะต้องมาบังคับอีก แต่หากมีปัญหาในการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น เมื่อมีการโอนสิทธิเรียกร้องหลาย

ราย ในที่สุดบางรายก็ไม่ได้รับโอนสิทธิครั้งนี้ ผู้ที่รับโอนมาแต่เสียสิทธิไป ในที่สุดก็ต้องมาเรียกค่าสินไหมทดแทนกันกับผู้โอนอยู่นั่นเอง หากเป็นการโอนที่มีค่าตอบแทน

(2.2) ผลระหว่างผู้รับโอนกับลูกหนี้ ในระหว่างผู้รับโอนกับลูกหนี้ นั้น โดยหลักแล้วก็จะยอมเข้าสู่ฐานะเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันต่อไป อาจกล่าวได้ว่าผลระหว่างผู้รับโอนลูกหนี้นี้มี 2 ประการ คือ

1) ผู้รับโอน และลูกหนี้ ย่อมอยู่ในฐานะเจ้าหนี้และลูกหนี้ต่อไป เมื่อมีการโอนสิทธิเรียกร้อง และบอกกล่าวการโอนหรือลูกหนี้ยินยอมด้วยในการโอนโดยชอบแล้ว ผู้รับโอนก็ย่อมจะใช้สิทธิทุกประการที่เจ้าหนี้เดิมมีอยู่ทุกประการ เช่น การเรียกให้ชำระหนี้ การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ การเพิกถอนการถือผล การบังคับชำระหนี้ เป็นต้น

2) การยกข้อต่อสู้เจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้คนใหม่ เนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้อง ทำให้ผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่ ด้วยความตกลงทำนิติกรรมกันระหว่างโอนกับผู้รับโอน โดยในบางกรณีลูกหนี้ก็ได้รับเห็นยินยอมด้วยในการโอน แต่บางกรณีลูกหนี้ก็เพียงแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอนเท่านั้น ดังนั้นการโอนสิทธิไปนั้น อาจไม่ตรงตามความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างเจ้าหนี้เดิมกับลูกหนี้ หากจะผูกมัดให้ลูกหนี้ต้องเข้ามาเป็นลูกหนี้ของเจ้าหนี้คนใหม่ โดยที่ไม่อาจนำข้อต่อสู้ต่างๆ ที่มีอยู่เดิมมาต่อสู้เจ้าหนี้คนใหม่เลย ก็จะไม่เป็นธรรมกับลูกหนี้ ดังนั้นกฎหมายจึงวางเกณฑ์ที่ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้คนใหม่ แยกเป็น 2 กรณีคือ

ก. กรณีลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอน กรณีที่ลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น มาตรา 308 วรรคแรกบัญญัติว่า

“ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาในมาตรา 306 โดยมีได้ัดเอื่อน ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้้นลูกหนี้ได้ใช้เงินแก่ผู้โอนไปไซ้ร ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้ หรือถ้าเพื่อการเช่นกล่าวมานั้นลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้้นมิได้ก่อขึ้นเลยก็ได้”

การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น อาจมีค่าตอบแทนกันก็ได้ เมื่อการโอนนั้นลูกหนี้ได้ไปให้ความยินยอมเท่ากับว่าเป็นการรับรองต่อเจ้าหนี้คนใหม่ว่าตนยอมรับตามสภาพแห่งสิทธิเรียกร้องที่เขาตกลงโอนกันโดยมิได้ัดเอื่อนอะไรเลยแล้ว ต่อมาภายหลังตนจะกลับ

ยกเอาเหตุต่างที่เป็นข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิม เช่น ต่อสู้ว่ามีหนี้ไม่ถึงเท่าที่โอนกัน เพราะได้มีการชำระหนี้ไปบางส่วนแล้ว หรือได้รับเงินกู้มาไม่ครบมีการหักกลบลบหนี้กันไปบ้างแล้ว เช่นนี้ ก็ย่อมไม่เป็นธรรมกับเจ้าหนี้คนใหม่ เพราะหากเขาได้รู้ข้อต่อสู้เหล่านี้เสียแต่แรกเขาก็อาจไม่รับโอนมา หรือค่าตอบแทนในการโอนถ้าหากมีก็จะต้องต่ำกว่าที่เขาตกลงกันเป็นต้น ดังนั้นเมื่อลูกหนี้ได้ไปให้ความยินยอมในการโอนโดยมิได้อัดเอื้อนแล้วจึงห้ามไม่ให้ลูกหนี้ยกข้อต่อสู้ใดๆ ที่มีต่อผู้โอนเดิมขึ้นต่อสู้ผู้รับโอน

การให้ความยินยอมโดยมิได้อัดเอื้อน นั้นถ้อยคำที่ว่า “มิได้อัดเอื้อน” คล้ายกับว่าเป็นการเพียงแสดงความไม่พอใจ ไม่อยากให้มีการโอนเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาถึงผลเป็นเรื่องข้อต่อสู้ต่างๆ ที่จะยกขึ้นต่อสู้ดังนั้น คำว่า “อัดเอื้อน” จึงต้องมีใช้หมายความว่าเพียงแต่ไม่พอใจ โดยไม่แสดงแย้งสงวนสิทธิอะไรเมื่อถ้อยคำในฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Without Reservation” ก็คือการให้ความยินยอมโดยมิได้แสดงแย้งสงวนสิทธิอะไร เช่นนี้แล้วก็จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนเดิมมาต่อสู้ผู้รับโอนไม่ได้ แต่ถ้าได้แสดงแย้งสงวนสิทธิไว้ ก็ย่อมยกข้อที่ได้แสดงแย้งสงวนสิทธิไว้นั้นขึ้นต่อสู้ได้

ข้อต่อสู้ที่ห้ามมิให้ยกขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้น ต้องเป็นข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนเดิม คือ เป็นข้อต่อสู้เฉพาะตัว เช่น มีการชำระหนี้ ปลดหนี้ หักกลบลบหนี้ หรือแปลงหนี้ใหม่กันไปแล้ว เป็นต้น แต่ถ้าเป็นข้อต่อสู้ด้วยตัวหนี้เอง เช่น ความสมบูรณ์แห่งหนี้ว่าตกเป็นโมฆะ หรือโมฆียะหรือไม่ หนี้ถึงกำหนดชำระหรือไม่ รวมทั้งเรื่องอายุความแห่งหนี้ นั้น เหล่านี้เป็นเรื่องข้อต่อสู้ที่เกี่ยวกับตัวหนี้ นั้นโดยตรง น่าจะไม่ต้องห้าม ส่วนข้อต่อสู้เหล่านั้นจะฟังได้หรือไม่ และการที่ไปให้ความยินยอมนั้นจะเป็นผลอะไรตามมา เช่น ต่อสู้เรื่องอายุความขาดแล้ว แต่การให้ความยินยอมในการโอนเข้าลักษณะการรับสภาพหนี้ ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่หากต่อสู้เรื่องการเริ่มต้นนับอายุความ เช่นนี้ แม้จะมีได้ให้แย้งไว้ ก็น่าจะยกต่อสู้ได้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนี้ นั้น โดยตรงที่ลูกหนี้ย่อมยกขึ้นต่อสู้ได้เสมอ

นอกจากนี้ ข้อต่อสู้ที่มีต่อตัวผู้รับโอนคนใหม่ ลูกหนี้ก็ยกขึ้นต่อสู้ได้เช่นผู้รับโอนคนใหม่ก็อยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ด้วย เมื่อมีการหักกลบลบหนี้กันไป ก็ยกขึ้นต่อสู้ได้ หรือหากมีการไม่ชำระหนี้เพราะความผิดของเจ้าหนี้คือตัวผู้รับโอนดังนี้ก็ย่อมต่อสู้ได้ไม่ต้องห้าม

การโอนสิทธิเรียกร้องที่ได้โอนไปแล้ว แต่ลูกหนี้ได้ไปชำระกับเจ้าหนี้เดิม กฎหมายยอมให้ลูกหนี้ไปเรียกเอาคืนจากเจ้าหนี้เดิมได้ หรือถ้าได้รับการเป็นหนี้ขึ้นใหม่นี้ก็ถือว่าหนี้นั้นมีได้ก่อนเลย ประเด็นว่าการที่ลูกหนี้ได้ใช้เงินแก่ผู้โอนไปนั้น เป็นการใช้เพื่ออะไร กฎหมายกล่าวว่า “เพื่อจะระงับหนี้” ก็ยังเป็นที่น่าสงสัยอยู่ว่า เมื่อหนี้หรือสิทธิเรียกร้องนั้นได้โอนไปยังเจ้าหนี้คนใหม่แล้ว แม้จะถือว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นหนี้เดิมไม่ระงับ แต่ก็ได้โอนไปแล้ว เจ้าหนี้คนเดิมก็ไม่อยู่ในฐานะเจ้าหนี้ที่จะทำให้เมื่อชำระหนี้แล้วทำให้หนี้ระงับได้อีกแล้วเพียงแต่ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นกฎหมายมิได้มีการบังคับให้ต้องส่งมอบเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ ดังนั้น ลูกหนี้จึงอาจถูกเจ้าหนี้เดิมเรียกเอาโดยอ้างหลักฐานที่มีอยู่ ทำให้ลูกหนี้จำใจต้องชำระหนี้ไปต่างๆ ที่ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องชำระแล้ว เช่น เจ้าหนี้เดิมเอาหลักฐานไปแสดงเรียกทวงหนี้ในขณะที่ออกงานสังคม ลูกหนี้จำยอมต้องชำระหนี้ไปเพื่อรักษาหน้าตาของตนเอง ทั้งที่ไม่มีหน้าที่ต้องชำระ ก็จะเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจโดยรู้อยู่ว่าไม่มีหน้าที่ต้องชำระโดยหลักในเรื่องลาภมิควรได้ มาตรา 407 ก็จะไม่มิสิทธิได้รับคืนทรัพย์สิน การบัญญัติในมาตรา 308 วรรคแรก จึงน่าจะเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 407 เพื่อให้ลูกหนี้มีสิทธิจะเรียกคืนได้โดยอาศัยข้อยกเว้นนี้ แต่ดูเหมือนศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จะเห็นว่าไม่ใช่การชำระหนี้ตามอำเภอใจแต่เป็นเรื่องที่ลูกหนี้ถูกบังคับซ้ำสองเขาจึงให้เรียกคืนได้²⁴

ดังนั้น ปัญหาที่กฎหมายไทยมิได้ระบุให้ผู้โอนต้องส่งมอบเอกสารแห่งสิทธิทั้งหมดให้แก่ผู้รับโอนด้วยจึงเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญและผู้วิจัยเห็นว่าสมควรแก้ไขกฎหมายให้บัญญัติหน้าที่ของผู้โอนที่จะต้องส่งมอบเอกสารแห่งสิทธิทั้งหมดให้แก่ผู้รับโอนในขณะที่รับโอนสิทธิกันด้วยเพื่อปิดช่องว่างของกฎหมายเรื่องนี้เป็นอันเป็นการป้องกันปัญหาเจ้าหนี้เดิมหรือผู้โอนสิทธิเรียกร้องมาใช้สิทธิไม่สุจริตเอากับลูกหนี้อีกทำให้อาจมีการชำระหนี้ซ้ำซ้อนกันได้ ปัญหาการส่งมอบเอกสารแห่งหนี้ที่ไม่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายจึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการชำระหนี้แก่ลูกหนี้ผิดตัวบุคคล

²⁴ เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2,

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2520), น. 966-967.